MINISTERUL CULTURII AL REPUBLICII MOLDOVA
INSTITUTUL PATRIMONIULUI CULTURAL

Conferința Științifică Națională

CERCETAREA AȘEZĂRILOR RURALE MEDIEVALE DIN SPAȚIUL EST-CARPATIC: ABORDĂRI INTERDISCIPLINARE

PROGRAM

Chișinău, 19 noiembrie 2026

MINISTERUL CULTURII AL REPUBLICII MOLDOVA
INSTITUTUL PATRIMONIULUI CULTURAL

Conferința Științifică Națională

CERCETAREA AȘEZĂRILOR RURALE MEDIEVALE DIN SPAȚIUL EST-CARPATIC: ABORDĂRI INTERDISCIPLINARE

Chișinău

19 noiembrie 2026

«Cercetarea așezărilor rurale medievale din spațiul est-carpatic: abordări interdisciplinare», conferință științifică națională (2026 ; Chișinău). Cercetarea așezărilor rurale medievale din spațiul est-carpatic: abordări interdisciplinare : Conferința științifică națională, [Chișinău], 19 noiembrie 2026 / comitetul științific: Ion Ursu [et al.]. – Chișinău : [S. n.], 2026 (Lexon-Prim). – 67, [3] p. : fig., h. color.

Antetit.: Ministerul Culturii al Republicii Moldova, Institutul Patrimoniului Cultural. – [40] ex.

ISBN 978-9975-183-20-8.

Text : nemediat.

CZU 902/904(478)»653»(082)(048.3)
C 35

EDITURA LEXON

mun. Chișinău, str. Pan Halippa 6, of. 502
GSM: 0 699 04 555; 0 795 29 555
fax. 022 28 81 78; www.lexon.md
e-mail: lexonprim2001@gmail.com

Organizarea manifestării științifice și editarea culegerii de rezumate fac parte din acțiunile programate în cadrul proiectului de cercetare „Cercetarea așezărilor rurale din spațiul dintre Prut și Nistru în perioada Hoardei de Aur și a constituirii Țării Moldovei (secolul XIV)” (2025–2026), cod 25.80012.0807.48SE.

Conferința își propune să creeze un cadru de dialog și schimb de experiență între specialiști din diferite domenii, interesați de cercetarea comunităților rurale medievale, de evoluția habitatului, a culturii materiale, a practicilor funerare și a relațiilor economice, sociale și culturale din spațiul est-carpatic. O atenție deosebită va fi acordată valorificării rezultatelor cercetărilor arheologice recente, integrării acestora cu informațiile oferite de izvoarele scrise și de investigațiile interdisciplinare, precum și studierii relațiilor dintre comunitățile rurale și centrele urbane, în vederea unei mai bune înțelegeri a dinamicii societății medievale.

ARIILE TEMATICE ALE CONFERINȚEI:

- Habitatul rural medieval: organizarea și evoluția așezărilor, structurile de locuire, amenajările gospodărești, exploatarea resurselor și relația comunităților cu mediul înconjurător.
- Cultura materială și viața cotidiană în comunitățile rurale: producție, consum, meșteșuguri, tehnologii și practici economice.
- Necropole și practici funerare în mediul rural medieval: organizarea spațiilor funerare, ritualuri și obiceiuri de înmormântare, cultură materială funerară, identități și manifestări ale vieții religioase.
- Comunitățile rurale și centrele urbane: relații economice, sociale și culturale, circulația bunurilor și a tehnologiilor, mobilitatea populației, integrarea așezărilor rurale în rețele regionale și interregionale de schimb.
- Comunitățile rurale în contextul transformărilor politice și teritoriale: structuri sociale, forme de organizare și administrare, raporturi de putere și evoluții demografice.
- Abordări interdisciplinare în cercetarea lumii rurale medievale: bioarheologie, arheogenetică, arheometrie, numismatică, arheobotanică, arheozoologie, analize spațiale și alte metode de investigare.
- Patrimoniul arheologic medieval: metodologii de documentare, strategii de salvgardare, management de sit și bune practici în valorificarea științifică și culturală.

Parteneri:

INSTITUTUL DE ARHEOLOGIE
al ACADEMIEI ROMÂNE - FILIALA IAȘI

Comitetul științific:

dr. Ion URSU, dr. George BILAVSCHI, dr. Ludmila PÎRNĂU,
dr. Sergiu MATVEEV, dr. hab. Sergiu MUSTEAȚĂ

Comitetul de organizare:

Dr. Ion URSU, dr. Ludmila PÎRNĂU, dr. Sergiu MATVEEV,
dr. hab. Sergiu MUSTEAȚĂ, dr. George BILAVSCHI,
dr. Cătălin HRIBAN, Iurie COJOCARU

Link pentru conectare conferință:

https://meet.google.com/uhd-htas-qod

PROGRAMUL CONFERINȚEI

Joi, 19 noiembrie 2026

Ora 09.00
Deschiderea Conferinței

(Sala Mică a Academiei de Științe,
bd. Ștefan cel Mare și Sfânt, nr. 1, et. 2)

Cuvânt de deschidere

dr. Ion URSU,
Director al Institutului Patrimoniului Cultural, Chișinău

dr. George BILAVSCHI, CS II,
Institutul de Arheologie, Academia Română-Filiala Iași

Orele 09.10 – 13.00
Sesiune de comunicări

MODERATORI: dr. hab. Gheorghe POSTICĂ, dr. George BILAVSCHI

dr. hab. Gheorghe POSTICĂ (Muzeul Național de Istorie a Moldovei, Chișinău),
Evoluția structurilor de locuire din regiunea centrală a spațiului pruto-nistrean în perioada medievală timpurie

dr. hab. Sergiu MUSTEAȚĂ
(Institutul Patrimoniului Cultural, Chișinău),
Cultura materială şi viaţa cotidiană în spaţiul pruto-nistrean (sec. VI-XI): o perspectivă carpato-danubiano-pontică

dr. Ion URSU, dr. Ludmila BACUMENCO-PÎRNĂU
(Institutul Patrimoniului Cultural, Chișinău),
Aşezările rurale din spaţiul pruto-nistrean în perioada Hoardei de Aur: un bilanţ al cercetărilor

dr. Sergiu MATVEEV, **dr. Vlad VORNIC**
(Institutul Patrimoniului Cultural, Chișinău),
Circulaţia monedei tătărăşti în partea centrală a spaţiului pruto-nistrean în secolele XIII-XIV

dr. Vasilica-Monica GROZA (Centrul de Cercetări Antropologice și Biomedicale „Olga Necrasov", Academia Română, Filiala Iași),
dr. Ion URSU (Institutul Patrimoniului Cultural, Chișinău),
dr. Ludmila BACUMENCO-PÎRNĂU (Institutul Patrimoniului Cultural, Chișinău /Institutul de Arheologie, Academia Română, Filiala Iași),
dr. Mariana POPOVICI (Centrul de Cercetări Antropologice și Biomedicale „Olga Necrasov", Academia Română, Filiala Iași),
dr. Ozana-Maria CIORPAC- PETRARU (Facultatea de Biologie, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza" Iași),
dr. habil. Luminița BEJENARU (Centrul de Cercetări Antropologice și Biomedicale „Olga Necrasov", Academia Română, Filiala Iași / Facultatea de Biologie, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza" Iași),
Particularitățile paleopatologice ale unui schelet descoperit la Lozova în contextul locuirii rurale medievale est-carpatice

Elena COJOCARI (Muzeul Național de Etnografie și Istorie Naturală, Chișinău),
Reconstituirea simbolică şi funcţională a interiorului locuinţei medievale rurale din partea centrală a Moldovei (sec. XIV): o abordare etno-arheologică

dr. Ludmila BACUMENCO-PÎRNĂU, dr. Ion URSU
(Institutul Patrimoniului Cultural, Chișinău),
Mărturii arheologice privind prezenţa vaselor de fontă în aşezările rurale din Moldova secolului al XIV-lea

dr. Vlad VORNIC, **dr. Sergiu POPOVICI**
(Institutul Patrimoniului Cultural, Chișinău),
dr. Sergiu TABUNCIC (Institutul de Istorie, Universitatea de Stat din Moldova, Chișinău),
dr. Sergiu MATVEEV (Institutul Patrimoniului Cultural, Chișinău),
Sergiu HEGHEA (Agenția Națională Arheologică),
Aşezări rurale medievale din spaţiul pruto-nistrean (secolele XIV-XVIII). Noi descoperiri arheologice şi perspective de cercetare

dr. Elena GHERMAN (cercetător independent),
Aşezările rurale din Moldova în prima jumătate a secolului al XV-lea. Informaţii documentare

drd. Andrei BALTAG (Institutul de Arheologie,
Academia Română, Filiala Iași),
dr. Daniela CRISTEA-STAN (Institutul Național de Fizică
și Inginerie Nucleară „Horia Hulubei", București),
Noi perspective asupra circulației imitațiilor genoveze din aur în Moldova veacului al XV-lea: contribuția analizelor spectrometrice

Orele 13.00 – 14.00
Pauza de prânz

Orele 14.00 – 18.00
Sesiune de comunicări

MODERATORI: Dr. Vlad VORNIC, dr. Sergiu MATVEEV

dr. George BILAVSCHI (Institutul de Arheologie,
Academia Română - Filiala Iași),
Universul rural medieval din Moldova: cercetări mai vechi și mai recente

dr. Teodor CANDU (Muzeul Național de Etnografie
și Istorie Naturală, Chișinău),
dr. Eugen CERNENCHI (Institutul de Istorie,
Universitatea de Stat din Moldova, Chișinău),
Unele considerații privind evoluția stăpânirii asupra domeniului moșiilor și satelor din valea Bâcovățului de la Oană vornicul la mănăstirea Căpriana

dr. Mihai Anatolii CIOBANU (Institutul de Istorie „A. D. Xenopol",
Academia Română – Filiala Iași),
Câteva informații istorice despre satul Grozești (ținutul Lăpușna)

dr. Teodor CANDU (Muzeul Național de Etnografie
și Istorie Naturală, Chișinău),
Mircea BLAJIN (cercetător independent),
Documente privitoare la stăpânirea moșiei Pererâta (Pereita), ținutul Hotin de la începuturi până la începutul secolului al XIX-lea

dr. Cătălin HRIBAN (Institutul de Arheologie,
Academia Română-Filiala Iași),
Movilele medievale de hotar, spații liminale complexe ale teritoriului rural

dr. Vlad VORNIC, **dr. Sergiu POPOVICI**
(Institutul Patrimoniului Cultural, Chișinău),
dr. Sergiu TABUNCIC (Institutul de Istorie,
Universitatea de Stat din Moldova, Chișinău),
dr. Sergiu MATVEEV (Institutul Patrimoniului Cultural, Chișinău),
Sergiu HEGHEA (Agenția Națională Arheologică, Chișinău),
Necropole medievale din spațiul pruto-nistrean (secolele XIV-XVIII). Noi descoperiri arheologice și considerații privind ritul și ritualul funerar

Lucian-Remus POP
(Universitatea de Științe Agronomice
și Medicina Veterinară, București),
„Sindromul călărețului" pe câteva schelete din necropola medievală de la Alexandria-Buzescu 6 (sec. XVI-XVII)

dr. Vlad VORNIC (Institutul Patrimoniului Cultural, Chișinău),
dr. Angela SIMALCSIK (Centrul de Cercetări Antropologice și
Biomedicale „Olga Necrasov", Academia Română, Filiala Iași),
dr. Sergiu TABUNCIC (Institutul de Istorie,
Universitatea de Stat din Moldova, Chișinău),
dr. Sergiu MATVEEV, dr. Sergiu POPOVICI
(Institutul Patrimoniului Cultural, Chișinău),
Dumitru AVRAM (Agenția Națională Arheologică, Chișinău),
O necropolă din secolele XVI-XVII descoperită la Goteşti (raionul Cantemir)

dr. Manole BRIHUNEȚ (Institutul Patrimoniului Cultural, Chișinău),
Abordări arheologice, epigrafice și cultural-istorice privind monumentele funerare medievale din Moldova dintre Prut și Nistru

drd. Vitalie GUȚU (Universitatea de Stat din Moldova, Chișinău),
Casa rurală în ecosistemul mediatic: reprezentări vizuale, identitate locală și strategii de promovare

Orele 18.00 – 18.20
Încheierea Conferinței:
Discuții și concluzii

REZUMATE

Gheorghe POSTICĂ[1]

Evoluția structurilor de locuire din regiunea centrală a spațiului pruto-nistrean în perioada medievală timpurie

Regiunea centrală a spațiului pruto-nistrean, cu relief deluros pronunțat și divizat de multiple ape curgătoare, în perioada medievală timpurie era acoperită de codri seculari de netrecut, singura posibilitate de acces în zonă fiind prin văile râurilor și pâraielor cu ieșire spre Nistru, Prut și lacurile pontice.

În perioada evului mediu timpuriu, particularitățile geografice ale regiunii au determinat specificul organizării structurilor de locuit ale populației locale, care pentru secole înainte și-a concentrat traiul în așezări ascunse în adâncul codrilor, în locuri natural protejate, ferite de ochii străinilor.

În acest spațiu, prin metoda cartografierii, au fost documentate 174 de așezări medievale timpurii concentrate în două grupuri majore ce corespund zonelor istorico-geografice Codrii Orheiului și Codrii Lăpușnei, cunoscute mai târziu drept entități teritorial-administrative ale Țării Moldovei (ținutul Orhei și ținutul Lăpușna).

Majoritatea absolută a așezărilor medievale timpurii erau amplasate în adâncul codrilor, în locuri ascunse, fiind dispuse după principiul de vale de-a lungul râurilor și pâraielor, la o distanță apreciabilă de la marile artere fluviale. Vetrele de locuit sunt amplasate în grupuri a câte 2-5 unități, în unele cazuri fiind dispuse izolat, în mod singular.

Printre acestea se deosebesc așezări cu o durată cronologică de două-trei secole (V-VII, VIII-IX, X-XI, XII-XIII), patru-cinci secole (V-IX, VIII-XI), șase-șapte secole (VI-XI, VIII-XIII) și opt-nouă secole consecutive (V-XIII/XIV).

Așezările sunt compuse din structuri de locuit (locuințe izolate, grupuri de locuințe), structuri gospodărești (dependințe, gropi menajere, cuptoare / vetre), structuri de producție (ateliere, cuptoare de producție, furnale metalurgice) și structuri funerare (necropole, morminte izolate).

În cadrul așezărilor, locuințele constituie grupuri teritoriale de locuire (cuiburi), în unele cazuri fiind dispuse izolat. Suprafața grupurilor teritoriale de locuire variază de la 40x40 m până la 80x70 m. În așezările pluristratificate,

[1] Muzeul Național de Istorie a Moldovei, Chișinău; gpostica@gmail.com; https://orcid.org/0000-0002-2609-1575.

unitățile teritoriale de locuire includ locuințe și alte complexe din perioade consecutive, de la secolele V-VII până la secolele XIII-XIV.

Structurile gospodărești, de regulă, sunt amplasate în cadrul grupurilor teritoriale, aflându-se în preajma locuințelor sau la o distanță de la acestea. În același context, structurile de producere sunt amplasate la periferia cuiburilor de locuit, iar în unele cazuri la marginea așezărilor. La anumite etape (secolele V-VII) în cadrul așezărilor se constată spații autonome alcătuite din șiruri de gropi menajere.

Structurile funerare (cimitirele) sunt atestate la periferiile așezărilor, în anumite cazuri fiind semnalate înmormântări umane în interiorul spațiului de locuit, inclusiv, sub podeaua unor locuințe. Spre deosebire de spațiile de locuit, la structurile funerare durata cronologică nu depășește perioada de trei secole.

Cuvinte cheie:
așezări, locuințe, necropole, Evul mediu timpuriu, secolele V-XIV.

* Comunicarea este elaborată în cadrul subprogramului de cercetare: *Patrimoniul istoric-arheologic muzeal: sistematizare și valorificare științifică-culturală* (cod 18.01.01) la Muzeul Național de Istorie a Moldovei, Chișinău.

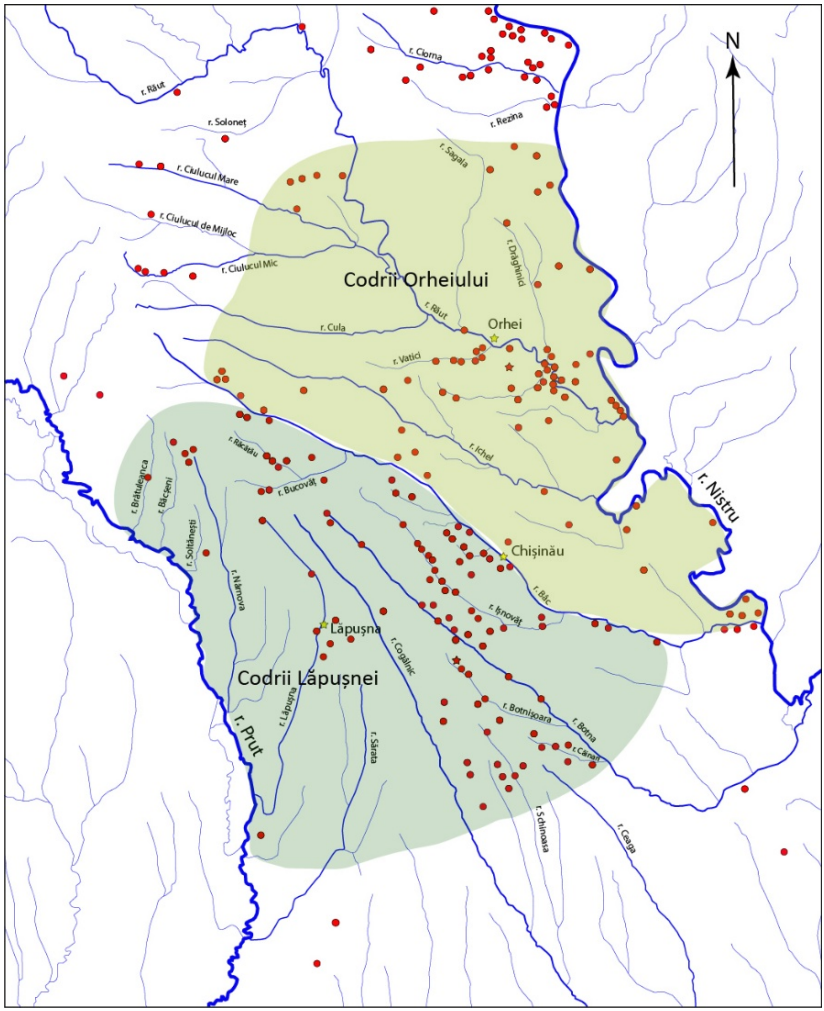

Fig. 1. Harta răspândirii așezărilor medievale timpurii din spațiul pruto-nistrean.

Sergiu MUSTEAȚĂ[1]

Cultura materială și viața cotidiană în spațiul pruto-nistrean (sec. VI–XI): o perspectivă carpato-danubiano-pontică

Comunicarea analizează realitățile arheologice privind cultura materială și viața cotidiană a comunităților rurale din spațiul dintre Prut și Nistru în secolele VI-XI, în comparație cu datele cunoscute din arealul mai larg carpato-danubiano-pontic. Așezările pruto-nistrene din secolele VI-VII și VIII-IX (Hansca-Limbari-Căprăria, Alcedar-Odaia, Calfa) prezintă locuințe adâncite, cu cuptoare de piatră sau de lut amenajate în colț, gropi gospodărești și un inventar similar cu cel din Moldova, Muntenia și Transilvania, ceea ce indică un fond cultural comun. Totodată, spațiul dintre Prut și Nistru se distinge prin unele particularități: așezări de dimensiuni excepționale (cum ar fi cea de la Hansca), apariția, la sfârșitul secolului al IX-lea, a așezărilor fortificate de tip cetățuie (Alcedar, Echimăuți, Calfa, Hligeni etc.), fenomen caracteristic întregului spațiu dintre Elba și Nipru, precum și concentrarea instalațiilor de reducere a minereului de fier (Alcedar, Hansca, Trebujeni).

Începând cu secolul al VIII-lea, în întreaga regiune se constată creșterea și diversificarea inventarului agricol (brăzdare, cuțite de plug, oticuri, seceri), precum și răspândirea râșnițelor concav-convexe, a vaselor-strecurători și a ceramicii lucrate la roată. Meșteșugurile – metalurgia fierului, olăritul, prelucrarea osului și cornului, a pieilor, torsul și țesutul – sunt bine documentate prin ateliere și unelte în siturile arheologice de la Alcedar, Echimăuți, Hansca și Calfa.

Economia rurală avea un caracter polivalent, orientat spre autoconsum. Moneda bizantină apare sporadic în întreaga regiune, tezaurele și descoperirile de dirhemi samanizi și lingouri de argint de la Echimăuți și Alcedar (sec. X), cu analogii la Răducăneni, indică atât mișcările de populații, cât și integrarea comunităților locale în rețelele de schimb est-europene. Se conturează astfel un spațiu de interferență între lumea carpato-dunăreană și cea est-slavă, în care uniformizarea culturii materiale se produce treptat începând cu secolele VIII-IX și continuând în secolele X-XI.

[1] Institutul Patrimoniului Cultural, Chișinău;sergmusteata@gmail.com; https://orcid.org/0000-0003-2206-9298.

Cuvinte cheie:
Ev Mediu timpuriu, spațiul pruto-nistrean, regiuni carpato-danubiano-pontice, așezări rurale, cultură materială, meșteșuguri, economie, schimb.

* Cercetare realizată în cadrul proiectului: *Cercetarea și valorificarea patrimoniului cultural construit, etnografic, arheologic și artistic din Republica Moldova în contextul integrării europene* (2024-2027).

Ion URSU[1], Ludmila BACUMENCO-PÎRNĂU[2]

Așezările rurale din spațiul pruto-nistrean în perioada Hoardei de Aur: un bilanț al cercetărilor

Cercetarea arheologică a așezărilor rurale caracterizate prin prezența ceramicii roșietice-gălbuie din perioada dominației Hoardei de Aur a debutat în spațiul pruto-nistrean la mijlocul secolului al XX-lea. Prima încercare de sistematizare și cartografiere a acestor situri s-a materializat prin publicarea în anul 1974 a repertoriului arheologic *Археологическая карта Молдавской ССР* (AKM), unde au fost înregistrate 38 de așezări, repartizate pe teritoriul a 24 de localități. În prezent, baza de date a Registrului Arheologic Național (RAN) include 43 de așezări documentate în 23 de localități. O analiză comparativă și critică a celor două surse evidențiază discrepanțe semnificative: 18 situri menționate în lucrarea din 1974 nu se regăsesc în evidențele RAN, în timp ce 23 de așezări din RAN au fost identificate ulterior și lipsesc din repertoriul inițial. Prin corelarea datelor din ambele surse și adăugarea a trei descoperiri recente, fondul actual al acestor monumente însumează 64 de situri, distribuite pe teritoriul a 35 de localități.

Din punct de vedere al geografiei istorice și al analizei spațiale, se constată o concentrare clară a așezărilor în zona centrală a spațiului cercetat, suprapusă peste Podișul Codrilor. Micro-topografia siturilor relevă organizarea habitatului rural în „cuiburi de așezări", dezvoltate de-a lungul bazinelor hidrografice ale râurilor Răut, Bâc, Botna, Lăpușna și Ichel. Din punct de vedere topografic, așezările sunt amplasate în imediata apropiere a surselor de apă, ocupând prima și a doua terasă. Acestea au dimensiuni medii (aprox. 100 × 150 m) și se caracterizează printr-un strat de cultură de mică grosime, în care se atestă fragmente ceramice, resturi faunistice și urme de lut ars.

Cercetările arheologice s-au desfășurat prin săpături în doar trei așezări: două situate în microzona Lozova și una în microzona Vorniceni. Investigațiile au dus la dezvelirea unor structuri complexe, printre care locuințe, cuptoare de olărie și o necropolă. Cultura materială recuperată este deosebit de bogată și diversificată, cuprinzând forme variate de ceramică

[1] Institutul Patrimoniului Cultural, Chișinău; ion.ursu11@gmail.com; https://orcid.org/0009-0004-8079-1179.

[2] Institutul Patrimoniului Cultural, Chișinău; ludmila.pirnau@gmail.com; https://orcid.org/0000-0002-6725-7578.

utilitară și de masă, unelte, piese de podoabă, elemente de vestimentație și descoperiri numismatice.

În prezent, starea de conservare a acestor monumente medievale este extrem de precară. O parte considerabilă a siturilor nu mai poate fi reidentificată cu precizie în teren din cauza impactului antropic și a lucrărilor agricole, iar materialul arheologic de suprafață este puțin și accentuat fragmentat. În acest context, documentarea riguroasă a acestor așezări reprezintă o sarcină prioritară și urgentă pentru salvarea datelor spațiale ale unui patrimoniu aflat în pericol iminent de pierdere ireversibilă.

Cuvinte cheie:
așezări rurale, necropole, cultura materială, Hoarda de Aur, secolul XIV

* Cercetare realizată în cadrul proiectului: „Cercetarea așezărilor rurale din spațiul dintre Prut și Nistru în perioada Hoardei de Aur și a constituirii Țării Moldovei (secolul XIV)” (2025-2026), cod 25.80012.0807.48SE.

Fig. 1. Fragmente de vase ceramice descoperite în satul Tuzara (rn. Călărași).

Fig. 2. Fragmente de vase de fontă găsite la Răzeni (rn. Ialoveni) (1); Revaca (mun. Chișinău) (2); Bardar (rn. Ialoveni) (3) și Trebujeni (rn Orhei) (4).

Sergiu Matveev[1], Vlad Vornic[2]

Circulația monedei tătărăști în partea centrală a spațiului pruto-nistrean în secolele XIII-XIV

În a doua jumătate a secolului al XIII-lea și pe parcursul secolului al XIV-lea, spațiul dintre Prut și Nistru a cunoscut transformări profunde determinate de integrarea sa în structurile politico-economice ale Hoardei de Aur. Procesul de consolidare a dominației mongole a fost însoțit de restructurarea habitatului, dezvoltarea unor centre urbane și intensificarea schimburilor comerciale, fenomene reflectate elocvent atât prin descoperirile arheologice, cât și prin circulația monetară. În acest context, vechiul centru urban Tyras își continuă rolul de nod comercial în rețeaua pontică, iar către mijlocul secolului al XIV-lea se afirmă două importante centre urbane ale periferiei occidentale a Hoardei de Aur: Costești-*Gârlea* și Orheiul Vechi (Yangi-șehr/Șehr al-Cedid). Dezvoltarea acestora a fost favorizată de mobilitatea populațiilor, de reorganizarea administrativă a regiunii și de integrarea sa în circuitul economic al lumii nord-pontice.

Pe lângă aceste centre urbane, cercetările arheologice au documentat existența unei rețele dense de așezări rurale concentrate în special în bazinele Răutului, Bâcului și Botnei. Distribuția acestora evidențiază valorificarea unor zone favorabile agriculturii, exploatării resurselor și controlului căilor de comunicație. În prezent, sunt cunoscute peste 50 de situri atribuite secolului al XIV-lea, atribuite perioadei dominației Hoardei de Aur, ceea ce permite reconstituirea unui peisaj economic și demografic complex, în care relațiile dintre mediul urban și cel rural au avut un rol esențial.

Comunicarea își propune repertorierea, sistematizarea și analiza spațială a descoperirilor monetare ale Hoardei de Aur din spațiul pruto-nistrean, cu accent asupra pieselor provenite din mediul extraurban și din zonele aflate în proximitatea principalelor centre urbane. Analiza comparativă dintre distribuția descoperirilor monetare și cea a siturilor caracterizate prin prezența ceramicii de tip „Hoarda de Aur” evidențiază o suprapunere semnificativă a arealelor de răspândire, demonstrând existența unor nuclee regionale de intensă activitate economică și culturală.

[1] Institutul Patrimoniului Cultural, Chișinău; sssmatveev@yahoo.com; https://orcid.org/0000-0001-8515-2852.
[2] Institutul Patrimoniului Cultural, Chișinău; vornic.vlad@yahoo.com; https://orcid.org/0000-0003-2796-7716.

Cea mai pronunțată concentrare este observată în bazinul mijlociu al Răutului și în zona Orheiului Vechi, unde densitatea ridicată a descoperirilor monetare și a siturilor cu ceramică orientală sugerează existența unei zone aflate sub influența directă a centrului urban tătăresc. Un al doilea nucleu este identificat în sectorul central al Republicii Moldova, în valea Botnei, în jurul complexului urban de la Costești-*Gârlea*, unde asocierea dintre descoperirile monetare și materialele arheologice de tradiție orientală reflectă integrarea locală în rețelele comerciale controlate de Hoarda de Aur. În nordul spațiului pruto-nistrean, descoperirile monetare se concentrează de-a lungul principalelor cursuri de apă, confirmând rolul acestora ca axe de circulație și schimb. În contrast, sudul actualei Republici Moldova se caracterizează printr-o frecvență redusă a descoperirilor monetare, ceea ce poate indica particularități ale locuirii, ale schimburilor economice sau ale stadiului cercetărilor arheologice.

Un aspect relevant îl constituie concentrarea tezaurelor monetare în sectoarele vestice ale principalelor nuclee identificate, zone în care sunt documentate situri cu ceramică de tip „Hoarda de Aur", dar în care lipsesc descoperirile monetare provenite din contexte funerare sau din interiorul așezărilor. Această situație poate reflecta caracterul predominant tranzitoriu și comercial al acestor teritorii, diferențe ale structurii etnoculturale sau gradul insuficient de investigare arheologică.

Analiza comparativă a distribuției ceramicii și a monedelor evidențiază existența unor modele distincte de răspândire. În timp ce ceramica de tip „Hoarda de Aur" se concentrează atât în apropierea centrelor urbane, sugerând difuzarea unor produse și tradiții tehnologice asociate mediului urban, dar și departe în afara lor, descoperirile monetare prezintă un areal mai compact, iar dispersia acestui areal este determinată de unele descoperiri singulare. Acest fapt indică faptul că moneda reprezintă un indicator mai sensibil al contactelor economice regionale, al mobilității populațiilor și al integrării reduse a unor spații periferice în circuitul economic al Hoardei de Aur.

Distribuția descoperirilor monetare și a materialelor arheologice asociate culturii Hoardei de Aur relevă existența a două niveluri complementare ale influenței exercitate de această formațiune politică în spațiul dintre Prut și Nistru. Primul nivel este reprezentat de zonele aflate în vecinătatea centrelor urbane, unde asocierea dintre monedă și ceramică reflectă exercitarea directă a controlului economic și administrativ. Al doilea nivel este ilustrat de dispersia redusă a monedelor comparativ cu ceramica în

afara acestor nuclee, fenomen care demonstrează integrarea inegală, a unor teritorii mai vaste în rețelele de schimb și comunicație ale Hoardei de Aur în secolele XIII-XIV. Aceste observații contribuie la o mai bună înțelegere a mecanismelor de circulație monetară și a proceselor de transformare economică și socială care au caracterizat spațiul pruto-nistrean.

Cuvinte cheie:
circulație monetară, monede tătărăști, spațiul pruto-nistrean, Hoarda de Aur, secolele XIII-XIV.

* Cercetare realizată în cadrul proiectului: „Cercetarea așezărilor rurale din spațiul dintre Prut și Nistru în perioada Hoardei de Aur și a constituirii Țării Moldovei (secolul XIV)” (2025-2026), cod 25.80012.0807.48SE.

Fig. 1. Răspândirea monedei tătărăști pe teritoriul Republicii Moldova.

Vasilica-Monica GROZA[1], Ion URSU[2], Ludmila BACUMENCO-PÎRNĂU[3], Mariana POPOVICI[4], Ozana-Maria CIORPAC-PETRARU[5], Luminița BEJENARU[6]

Particularitățile paleopatologice ale unui schelet descoperit la Lozova în contextul locuirii rurale medievale est-carpatice

Studiul de față prezintă analiza paleopatologică a unui schelet exhumat din necropola medievală de la Lozova-*La hotar cu Vorniceni* (raionul Strășeni, Republica Moldova), campania 2026. Conform datelor furnizate de echipa de cercetare, pe baza inventarului funerar, utilizarea necropolei (care a aparținut unei comunități creștine), este plasată cronologic în secolul al XIV-lea. Studiul antropologic a fost precedat de marcarea și restaurarea resturilor osoase, permițând estimarea vârstei la deces și a sexului, analiza morfologică, osteometria, precum și evaluarea paleopatologică. Scheletul M149 (bine conservat, dar fragmentat) aparține unui subiect de sex masculin cu vârsta de 55-60 de ani. În ceea ce privește patologiile, anomaliile și caracterele non-metrice la nivelul segmentului cranian a fost semnalată sutura metopică (Fig. 1/a) și mandibula cu edentație parțială bilaterală (Fig. 1/e). La nivelul dentiției (nouă dinți maxilari - păstrați atât *in situ*, cât și izolați, precum și alveole dentare care indică pierderi dentare postmortem; șapte dinți mandibulari în alveole), uzura dentară avansată a limitat evaluarea caracterelor morfologice coronare, în special la nivelul dinților anteriori. Molarul doi de la nivelul maxilarului (M^2) prezintă o asimetrie bilaterală a gradului de exprimare a

[1] Centrul de Cercetări Antropologice și Biomedicale „Olga Necrasov”, Academia Română, Filiala Iași; groza.monica@acadiasi.ro; https://orcid.org/0000-0003-1396-707X.

[2] Institutul Patrimoniului Cultural, Chișinău; ion.ursu11@gmail.com; https://orcid.org/0009-0004-8079-1179

[3] Institutul Patrimoniului Cultural, Chișinău; ludmila.pirnau@gmail.com; https://orcid.org/0000-0002-6725-7578.

[4] Centrul de Cercetări Antropologice și Biomedicale „Olga Necrasov”, Academia Română, Filiala Iași; popovici.mariana@acadiasi.ro; https://orcid.org/0000-0003-0925-0025.

[5] Facultatea de Biologie, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” Iași; ozana.ciorpac@uaic.ro, https://orcid.org/0000-0001-7640-9708.

[6] Centrul de Cercetări Antropologice și Biomedicale „Olga Necrasov”, Academia Română, Filiala Iași / Facultatea de Biologie, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” Iași; lumib@uaic.ro; https://orcid.org/0000-0001-5409-7248.

hipoconului, reflectată în diferențe ale conturului ocluzal și ale configurației cuspizilor (Fig. 1/b, c). Molarul stâng prezintă un contur romboidal și o configurație tetracuspidială, cu hipocon de gradul 3, conform sistemului ASUDAS, în timp ce molarul drept se caracterizează printr-un contur cordiform și o configurație tricuspidială, determinată de absența hipoconului (gradul 0). La nivelul fragmentelor maxilare, dispunerea alveolelor corespunzătoare dinților pierduți postmortem sugerează existența unor diasteme, iar caninul, premolarul și molarul doi prezintă rotații dentare în jurul axului longitudinal (Fig. 1/d). Alinierea dentară neregulată, evidențiată prin rotațiile caninului și premolarului, ar putea contribui la prezența diastemelor prin modificarea raporturilor de contact interdentar, în concordanță cu observațiile din literatura de specialitate.

La nivelul segmentului postcranian este identificată osteoartrita degenerativă (vertebre dorsale, lombare și o vertebră sacrală cu osteofite marginale) (Fig. 1/f), două vertebre lombare ,,block" (Fig. 1/g) și fracturi la nivelul tibiilor (Fig. 1/h).

Analiza bioarheologică a acestui schelet din necropola de la Lozova oferă, în corelație cu datele arheologice, repere valoroase privind starea de sănătate și condițiile de viață din mediul rural medieval din Republica Moldova.

Cuvinte cheie:
necropola medievală, analiza paleopatologică, Lozova, secolul XIV.

* Cercetare realizată în cadrul proiectului: „Cercetarea așezărilor rurale din spațiul dintre Prut și Nistru în perioada Hoardei de Aur și a constituirii Țării Moldovei (secolul XIV)" (2025-2026), cod 25.80012.0807.48SE (Ion Ursu, Ludmila Pîrnău).

Fig. 1. Scheletul – M149; 55-60 ani, ♂: *Craniu*: a. sutura metopică;

Particularități ale morfologiei dentare: asimetria bilaterală la nivelul molarului doi maxilar: b. contur cordiform și configurație tricuspidială a M^2 dreapta; c. contur romboidal și configurație tetracuspidială a M^2 stânga; d. rotații dentare și spațieri interdentare la nivel maxilar; e. mandibulă cu edentație parțială bilaterală;

Postcraniu: f. vertebre dorsale, lombare și prima vertebră sacrală cu osteofite marginale (osteoartrită degenerativă); g. două vertebre lombare ,,block";
h. fracturi la nivelul tibiilor.

Elena COJOCARI[1]

Reconstituirea simbolică și funcțională a interiorului locuinței medievale rurale din partea centrală a Moldovei (sec. XIV): o abordare etno-arheologică

Cercetările arheologice dedicate habitatului rural din spațiul bazinului de mijloc al Prutului, în regiunea Codrilor, Orhei, Lăpușna și Costești, din secolul al XIV-lea, scot la iveală structuri de locuire al căror inventar mobil s-a păstrat fragmentar. În mod tradițional, rapoartele de săpătură oferă date tehnice riguroase, dar abstracte pentru publicul larg: profile stratigrafice, amprente de stâlpi, resturi osteologice și complexe ceramice. Din perspectivă muzeografică, transformarea acestor vestigii într-o narațiune coerentă despre oameni și comunități necesită o metodologie interdisciplinară. Abordarea etno-arheologică devine astfel un instrument indispensabil, oferind punți conceptuale între limitele epocii medievale și realitatea antropologică a vieții cotidiene.

Prezentul studiu analizează posibilitățile de reconstituire simbolică și funcțională a interiorului domestic din secolul al XIV-lea, cu scopul de a pune la dispoziția muzeografilor din muzeele locale modele utile de expunere care să evite erorile metodologice și idealizarea locuinței medievale.

În muzeologia contemporană, locuințele medievale rurale sunt prezentate publicului prin trei metode principale: prezentarea *in situ* (muzeul de sit, autentic, dar greu de înțeles pentru vizitatori, în special pentru elevii care studiază epoca medievală); reconstituirea tridimensională la scară reală (arhitectura experimentală din parcuri tematice sau muzee în aer liber) și machetele sau reconstituirile grafice de vitrină.

Pentru a demonstra publicului continuitatea structurală a modului de viață țărănesc, muzeograful trebuie să folosească analogiile etnografice ca pe o grilă critică. Datele oferite de cercetători, precum existența bordeielor cu dimensiuni cuprinse între 9 și 16 m^2, vetrele sau cuptoarele adâncite în pământ și amprentele vegetale din chirpiciul ars capătă sens doar atunci când sunt „mobilate” prin logica spațială vernaculară. Poziția vetrei determina întreaga dinamică gospodărească și contura, în diagonală, „colțul sacru” – un nucleu spiritual și simbolic orientat de regulă spre răsărit, destinat semnelor de cult și oaspeților de onoare – în timp ce succesiunea gropilor de stâlpi mici

[1] Muzeul Național de Etnografie și Istorie Naturală, Chișinău; muzeograf1889@gmail.com; https://orcid.org/0009-0004-5033-9536.

din podea indica prezența unui mobilier fix din lemn. O atenție deosebită este acordată eliminării anacronismelor din discursul muzeal. Pentru a prezenta corect realitatea secolului al XIV-lea muzeografii trebuie să respingă decorarea acestor spații cu textile ornamentale complexe din secolele XVIII-XIX (covoare, lăicere, costume tradiționale). În epoca medievală timpurie, textilele rurale erau brute și exclusiv utilitare, din lână grosieră sau cânepă. De asemenea, discursul muzeal trebuie să păstreze un realism istoric ferm: bordeiul era un spațiu saturat de fum în absența hornului și marcat de coabitarea sezonieră cu animalele mici în timpul iernilor aspre.

Muzeografii din Republica Moldova, în încercarea de a reconstitui interiorul medieval și mai ales în prezentarea modului de viață din spațiul domestic, trebuie să se documenteze direct din rapoartele săpăturilor arheologice efectuate asupra locuințelor din zonă, corelându-le permanent cu sintezele istorice generale. Totodată, în reconstituirea sau prezentarea locuințelor medievale rurale, specialiștii trebuie să țină cont de structura specifică a bogățiilor naturale din fiecare regiune, care dicta materialele folosite la construcția casei și a vetrei (piatra, lutul, lemnul sau stuful de luncă). Doar prin această legătură strânsă cu ecologia locală și arheologia din teren, muzeele pot prezenta evoluția locuinței în diferite perioade de timp în spațiul central-moldovenesc.

Cuvinte cheie:
locuință medievală, etnografie, simbolism, funcționalitate, Moldova, secolul XIV.

Ludmila BACUMENCO-PÎRNĂU[1], Ion URSU[2]

Mărturii arheologice privind prezența vaselor de fontă în așezările rurale din Moldova secolului al XIV-lea

Spațiul dintre Prut și Nistru a cunoscut, în secolul al XIV-lea, transformări importante ale structurilor economice, sociale și culturale, în contextul dominației Hoardei de Aur și al constituirii statului medieval moldovenesc. În condițiile caracterului lacunar al izvoarelor scrise, cercetarea arheologică oferă principalele repere pentru reconstituirea vieții cotidiene a comunităților rurale și pentru identificarea conexiunilor acestora cu centrele urbane contemporane. Un interes aparte îl prezintă categoriile de artefacte reprezentative pentru cultura materială constituită între granițele Hoardei de Aur, de la Pacific la Marea Neagră, între care se numără și vasele de fontă.

Cercetările arheologice desfășurate de-a lungul deceniilor postbelice la *Șehr al-Gedid* (=*Orașul Nou*) / Orheiul Vechi (r. Orhei), unul dintre cele două centrele urbane cunoscute de la granițele apusene ale Hoardei de Aur în secolul al XIV-lea, au furnizat un eșantion numeros de fragmente de ceaune de fontă, analizate anterior din perspectiva tipologiei și a posibilelor centre de producție și căi de circulație. În schimb, descoperirile din așezările rurale ale aceleiași perioade sunt mai puțin cunoscute, deși pot completa imaginea răspândirii acestei categorii de recipiente în spațiul pruto-nistrean.

Comunicarea prezintă fragmente de vase de fontă descoperite în mai multe așezări rurale din secolul al XIV-lea. Sunt avute în vedere atât materialele recuperate în cursul cercetărilor arheologice desfășurate în ultimele trei decenii la Lozova-*La hotar cu Vornicenii* (r. Strășeni), Lucașeuca-*Cornul Blăjiei* (r. Orhei), cât și cele identificate prin cercetări recente de teren la Tuzara (r. Călărași), Răzeni (r. Ialoveni), Revaca III (mun. Chișinău), Bardar III (r. Ialoveni) și Trebujeni-*Fântâna Joiei* (r. Orhei) (Fig. 1-2). Materialele, în mare parte inedite, sunt examinate din perspectiva caracteristicilor morfologice și a distribuției geografice. Analiza comparativă urmărește identificarea analogiilor cu exemplarele de la Orheiul Vechi și cu descoperirile din alte teritorii supuse hanului de la Saray, cum ar fi regiunile de pe fluviul Volga, din Crimeea, Horezm, nordul Caucazului ș.a.

[1] Institutul Patrimoniului Cultural, Chișinău; ludmila.pirnau@gmail.com; https://orcid.org/0000-0002-6725-7578.

[2] Institutul Patrimoniului Cultural, Chișinău; ion.ursu11@gmail.com; https://orcid.org/0009-0004-8079-1179.

Prezența acestor recipiente în mediul rural ridică întrebări privind accesul comunităților la produse metalice, circulația bunurilor și raporturile dintre așezările rurale și centrele urbane. Totodată, caracterul fragmentar al pieselor impune prudență în stabilirea tipurilor, a locurilor de producție și a traseelor de distribuție. Prin introducerea în circuitul științific a unor noi descoperiri, comunicarea urmărește să contribuie la cunoașterea culturii materiale și a vieții cotidiene din așezările rurale ale Moldovei secolului al XIV-lea, precum și la discutarea conexiunilor acestora cu lumea Hoardei de Aur.

Cuvinte cheie:
așezări rurale, vase de fontă, Hoarda de Aur, Moldova, secolul XIV.

* Cercetare realizată în cadrul proiectului: *Cercetarea așezărilor rurale din spațiul dintre Prut și Nistru în perioada Hoardei de Aur și a constituirii Țării Moldovei (secolul XIV)* (2025-2026), cod 25.80012.0807.48SE.

Fig. 1. Fragment de vas de fontă cu urme de reparație descoperit la Lozova-*La hotar cu Vornicenii*, Secțiunea XI, strat I, în campania 2026.

Fig. 2. Descoperiri de fragmente de ceaune de fontă în așezările rurale de la Răzeni (1); Revaca III (2); Bardar III (3); Trebujeni-*Fântâna Joiei* (4); Revaca II (5) și fragment de zgură de fier de la Lozova-*La hotar cu Vornicenii* (6).

Vlad VORNIC[1], Sergiu POPOVICI[2], Sergiu TABUNCIC[3], Sergiu MATVEEV[4], Sergiu HEGHEA[5]

Așezări rurale medievale din spațiul pruto-nistrean (secolele XIV-XVIII). Noi descoperiri arheologice și perspective de cercetare

Comunicarea prezintă rezultatele cercetărilor arheologice efectuate în ultimii ani în așezări rurale medievale din spațiul pruto-nistrean, valorificând descoperiri provenite din cercetări de suprafață, sondaje și săpături preventive. Sunt examinate materiale și complexe arheologice identificate în peste 30 de situri, cu orizonturi de locuire atribuite secolelor XIV-XVIII, care oferă informații noi privind cronologia, distribuția geografică și evoluția habitatului rural. Descoperirile sunt analizate și în raport cu informațiile din Registrul arheologic național, în vederea evaluării gradului de documentare și a răspândirii așezărilor medievale.

O atenție aparte este acordată secolului al XIV-lea, încă insuficient documentat arheologic în mediul rural pruto-nistrean. Spre deosebire de centrele urbane medievale, relativ bine cunoscute pentru această perioadă, așezările rurale au beneficiat de cercetări arheologice restrânse, printre puținele exemple investigate prin sondaje numărându-se Lozova și Vorniceni (Fig. 1/1). Un interes deosebit prezintă materialele recuperate prin periegheze la Tuzara, care indică existența unui orizont de locuire din secolul al XIV-lea, alături de vestigii din perioadele ulterioare. Pentru secolele XV-XVII, informații importante provin de la Vălcineț, unde cercetările arheologice au evidențiat complexe de locuire, amenajări gospodărești (Fig. 1/2) și un inventar variat, inclusiv descoperiri monetare din a doua jumătate a secolului al XVI-lea. La Goteşti, pe lângă necropola din secolele XVI-XVII, poate fi presupusă existența unui orizont de locuire din secolele XV-XVI. La Pojăreni au fost identificate cinci gropi cu fundul ars,

[1] Institutul Patrimoniului Cultural, Chișinău; vornic.vlad@yahoo.com; https://orcid.org/0000-0003-2796-7716.

[2] Institutul Patrimoniului Cultural, Chișinău; sergiupopovici1986@gmail.com; https://orcid.org/0000-0002-8575-8667.

[3] Institutul de Istorie, Universitatea de Stat din Moldova, Chișinău; tabuncicsergiu2020@gmail.com; https://orcid.org/0009-0009-3728-5760.

[4] Institutul Patrimoniului Cultural, Chișinău; sssmatveev@yahoo.com; https://orcid.org/0000-0001-8515-2852.

[5] Agenția Națională Arheologică, Chișinău; sheghea@gmail.com; https://orcid.org/0000-0003-1315-6410.

interpretate preliminar drept instalații de foc (Fig. 1/3), atribuite secolelor XVI-XVII. Descoperirile de la Logănești, Zâmbreni, Lipoveni, Condrățești și din alte situri completează imaginea habitatului rural medieval târziu. La Jevreni, în punctul „Izvorul Pocrâșeni", a fost investigată printr-un sondaj de salvare o groapă cu ceramică medievală lucrată la roată și un fragment de lulea, descoperiri care, coroborate cu o piesă monetară recuperată de la suprafața solului, permit încadrarea așezării în secolele XVII-XVIII. Iar în situl stratificat de la Beleavinți III, cercetările arheologice preventive au evidențiat un complex adâncit și materiale ceramice medievale târzii, inclusiv fragmente de vase glazurate.

Un interes aparte prezintă microzona Cărbuna, bogată în vestigii medievale. La Cărbuna XIII, așezare atribuită secolelor XV-XVII, au fost cercetate parțial un complex adâncit, posibil de locuire, și două gropi menajere, fiind recuperate circa 380 de fragmente ceramice, precum și obiecte de fier și os. Un aspru otoman emis în timpul lui Selim I (1512-1520), descoperit în apropierea sondajului, constituie un reper cronologic important. La Cărbuna XVII – *La Rădi* au fost documentate gropi menajere și un complex cu depuneri succesive de cenușă, al cărui inventar cuprinde ceramică, obiecte metalice și trei monede otomane de argint din prima jumătate a secolului al XVIII-lea. Aceste vestigii oferă posibilități de comparație cu descoperirile din secolele XVII-XVIII de la Ecaterinovca-Ialpugeni, atribuită unei seliști a tătarilor nogai, precum și cu cele de la Lipoveni, datate în secolele XVI-XVII și documentate inclusiv prin descoperiri monetare. Privite în context comparativ, noile descoperiri contribuie la completarea repertoriului așezărilor rurale medievale și la o mai bună înțelegere a cronologiei, dinamicii locuirii și particularităților culturii materiale din secolele XIV-XVIII. Totodată, rezultatele evidențiază importanța corelării materialelor provenite din cercetări de suprafață și săpături cu izvoarele scrise, precum și necesitatea continuării investigațiilor arheologice asupra habitatului rural medieval, încă insuficient cercetat.

Cuvinte cheie:
așezări rurale, descoperiri arheologice recente, spațiul pruto-nistrean, Cărbuna, Condrățești, Gotești, Jevreni, Logănești, Lipoveni, Zâmbreni, secolele XIV-XVIII.

* Cercetare realizată în cadrul proiectului: Cercetarea și valorificarea patrimoniului cultural construit, etnografic, arheologic și artistic din Republica Moldova în contextul integrării europene (2024-2027).

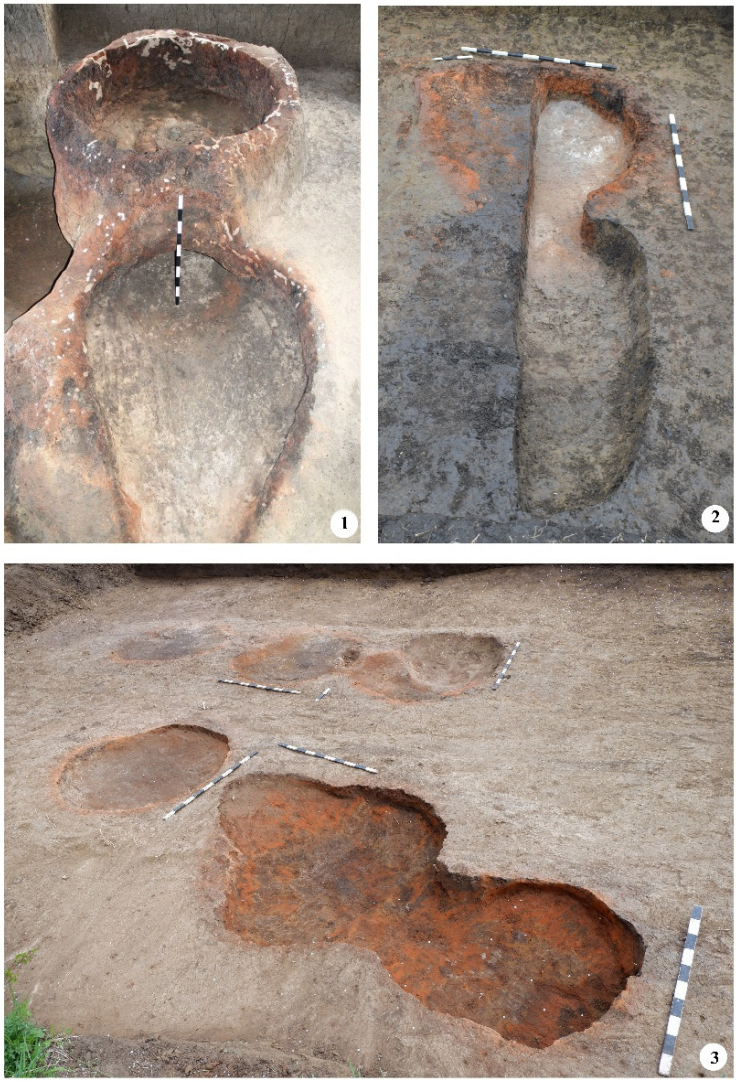

Fig. 1. Instalații de foc descoperite în așezările medievale de la Vorniceni (1), Vălcineț (2) și Pojăreni (3).

Elena GHERMAN[1]

Așezările rurale din Moldova în prima jumătate a secolului al XV-lea. Informații documentare

În comunicarea de față, ne-am propus să ilustrăm câteva aspecte legate de tipologia acestor așezări, de modul de formare și de evoluția lor. Toate informațiile care ne-au dus la aceste constatări au ca sursă de inspirație documentele istorice, care fac referire la o perioadă când se cristalizează instituția domniei și, în paralel, așezările de tip medieval – satele și târgurile. Astfel, se disting, din punct de vedere al formei de stăpânire, patru tipuri de sate, domnești, boierești, mănăstirești și răzășești. Așadar, în perioada amintită, prima jumătate a secolului al XV-lea, satul medieval din Moldova era bine structurat în ceea ce privește tipul de stăpânitor, știind însă mai puțin despre organizarea acestuia. Întâlnim frecvent în actele de danie expresia unde era „casa lui", referindu-se la stăpânul locului, care, presupunem că avea, pe lângă țăranii de pe moșie și multe alte acareturi, necesare unei gospodării, cum erau, de exemplu, morile, amintite în documente.

Un alt aspect pe care dorim să-l ilustrăm este cel al modului de formare al acestor sate, așa cum spune Mihai Costăchescu: „descălecând în pustii domnești și pe văi de ape, sate noi ori umplând de bună voie pe cele vechi, de ocină, de moștenire ori de danie sau cumpărătură".

O etapă important în evoluția așezărilor medievale, începută tot în această perioadă este cea a comasării mai multor sate sub o singură stăpânire, a unor mari boieri, comasare care s-a făcut prin vânzare de către „bătrânii" satului, prin acaparare sau prin danii oferite de domnie.

Din păcate, o cercetare arheologică complexă, în arealul unui sat, a cărui vechime să coboare până în secolul al XV-lea, ar fi oferit numeroase informații, care coroborate cu cele documentare ar fi permis realizarea unei imagini cvasi-completă a unei așezări rurale din evul mediu românesc.

Cuvinte cheie:
sat, ocină, hotar, răzeși, boieri, Moldova, secolul al XV-lea.

[1] Cercetător independent; ghermanelena56@gmail.com.

Andrei BALTAG[1], Daniela CRISTEA-STAN[2]

Noi perspective asupra circulației imitațiilor genoveze din aur în Moldova veacului al XV-lea: contribuția analizelor spectrometrice

Prezentarea noastră are în vedere o categorie de monede bătute în prima jumătate a secolului al XV-lea în posesiunile genoveze din estul Mediteranei și din bazinul Mării Negre aflate sub controlul Republicii Genova, pentru realizarea cărora a fost utilizat predominant aurul. Exemplarele studiate aparțin emisiunilor de ducați genovezi care urmează modelul venețian, desemnate în literatura recentă prin denumirile de „ducați ușori" sau „devalorizați". Apropierea de prototipuri se observă atât în reprezentările figurate, cât și în legendele de pe ambele fețe. În schimb, greutatea și titlul acestor piese se situează mult sub valorile etalonului metrologic al epocii.

Lotul analizat reunește unele exemplare provenite din cercetări arheologice desfășurate în centrele medievale ale Moldovei. Trei piese au fost descoperite recent, cu prilejul unor investigații preventive de amploare, în aria târgului Roman (jud. Neamț), în siturile de la „Spitalul Precista" și „La Bibliotecă", precum și în nucleul Iașilor (jud. Iași), în punctul „Casele Ghica-Daniel/Hotel St. Petersburg". Acestora li se adaugă o monedă recuperată cu mai multe decenii în urmă dintr-o locuință cercetată în cadrul săpăturilor sistematice de la Siret (jud. Suceava), în așezarea dintre biserica Sfânta Treime – pârâul Cacaina. Relevanța acestor descoperiri pentru cunoașterea circulației monetare de la est de Carpați ne-a oferit prilejul de a reexamina și de a completa datele existente în literatura de specialitate. Investigarea pieselor prin spectrometrie de fluorescență de raze X (XRF – X-ray Fluorescence), împreună cu analiza particularităților iconografice, permite evidențierea unor regularități în compoziția lor elementară. Interpretarea rezultatelor în raport cu mărturiile documentare și contextele arheologice contribuie la precizarea proveniență și a modului de producție al acestor imitații, oferind repere pentru stabilirea momentului în care emisiunile de inspirație venețiană au intrat în bazinul monetar al Principatului Moldovei.

Cuvinte cheie:
imitații genoveze, aur, spectrometrie, Moldova, secolul al XV-lea.

---

[1] Institutul de Arheologie, Academia Română – Filiala Iași; andreibaltag@outlook.com; https://orcid.org/0009-0007-0527-399.

[2] Institutul National de Fizică și Inginerie Nucleară „Horia Hulubei", București; daniela@nipne.ro; https://orcid.org/0000-0001-7537-5884.

Fig. 1. Foto avers & revers a ducatului bătut pentru Tommaso di Campofregoso, descoperit la *Spitalul Vechi* (1); Foto avers & revers a ducatului bătut pentru Raffaele Adorno, descoperit *La Bibliotecă* (2).

George BILAVSCHI[1]

Universul rural medieval din Moldova: cercetări mai vechi și mai recente

Demersul de față are ca scop principal o radiografiere sumară a cercetărilor în ceea ce privește universul satului medieval din spațiul est-carpatic și discutarea pe scurt a unor informații/date și discuții relevante pentru înțelegerea cât mai corectă a evoluției acestuia în secolele XIV-XVII.

Mediul de viață rural medieval nu s-a bucurat de o analiză complexă și profundă, fiind considerat ca aparținând unui univers invariabil, care a evoluat după rigorile unor tradiții care împiedicau progresul. Această stereotipie de apreciere a realităților istorice poate fi demontată prin încercarea de a desluși și scoate la lumină aspectele vieții cotidiene, dinamica trăirilor, a experiențelor și a muncilor, care reflectă relații complexe dintre natura-spațiul rural agricol și casnic, societate-comunitate-individ. Deși secvențele informaționale referitoare la lumea rurală sunt disparate și laconice, prezența modestă a acestora în actele, hrisoavele și cronicile vremii reprezintă mărturii ale dinamicii comunităților și organizațiilor rurale. În general, datele istorice, arheologice, etnografice și lingvistice, deținute până în prezent, nu foarte generoase, necesită o metodologie de lucru aparte și o filtrare riguroasă. Cercetarea spațiului rural și pastoral medieval reprezintă în momentul de față un demers al investigațiilor interdisciplinare. Astfel, rezultate excepționale ar putea fi obținute doar printr-o colaborare mai eficientă între diversele categorii de discipline științifice, conexe istoriei și arheologiei. Nivelul primar în care se situează studiile analitice pentru anumite așezări, micro-regiuni și unități geografice cuprinzătoare viciază abordările monolitice pentru întreg spațiul românesc. Pentru elaborarea unor lucrări compozite sunt necesare bogate cunoștințe de ordin tehnic, care de multe ori lipsesc istoricilor, ceea ce face ca studiile lingviștilor, ale agronomilor și ale experților în metalurgia prelucrării metalelor să poată completa imperfecțiunile metodologice. Din păcate, cercetători din varii domenii de activitate conexe resimt rigorile și caracterul distinct al metodelor de cercetare proprii fiecărei discipline. Astfel, marea provocare a demersurilor recente constă în încercarea de a corobora diversitatea datelor obținute independent, uni-disciplinar, pe segmente tematice, proiecte și

[1] Institutul de Arheologie, Academia Română-Filiala Iași; bilaskus@gmail.com; https://orcid.org/0000-0003-2151-9381.

obiective distincte, avându-se în vedere diferențele informaționale specifice fiecărui domeniu în parte.

Mai ales în ultimele trei decenii s-au constatat schimbări de abordare și metodologie în ceea ce privește investigarea satului precum și a rolului țăranilor în economia agricolă medievală, indicate de utilizarea informațiilor și a datelor provenite din domenii științifice diverse. Demersul nostru s-a concentrat pe identificarea unor noi direcții de cercetare, precum și a metodologiei de atingere a obiectivelor asumate.

Cu toate acestea, evoluția lumii satului în raport, pe de o parte, cu orașul medieval, iar pe de altă parte, cu statul și, implicit cu economia de piață, a rămas o temă încă necunoscută pe deplin în istoriografia contemporană. În momentul de față, cercetarea acestor teme este viciată de precaritatea cadrului informațional, metodologic și teoretic. Cercetarea evoluției satului medieval în raport cu orașul, sub impactul dinamicii etno-demografice, a factorilor climatici, economici și politici a fost doar secvențială până în momentul de față, abordările realizându-se doar din perspectiva istoriei evenimențiale. Cu toate acestea, orice incursiune în domeniul cercetării comunităților umane arhaice trebuie să fie fundamentat pe o bază spațială și una temporală, or, deocamdată, acestea se traduc prin geografie istorică, geografie umană, arheologia peisajului locuit, topografie istorică, antropologie culturală și istorie factuală.

Deși, la o primă vedere, se observă o fragmentare fizico-geografică pronunțată a teritoriului Moldovei istorice în zone majore structurate longitudinal, urmând o axă principală pe direcția NV-SE, unele regiuni au evoluat în sincronitate. Aliniamentele longitudinale, determinată de forma și orientarea Carpaților Orientali și de marile cursuri de apă, a influențat decisiv dezvoltarea comunităților umane arhaice. De asemenea, această organizare naturală a spațiului dintre Carpați și Prut a reprezentat și o consecință directă pentru evoluția urbană și teritorial-administrativă a Moldovei medievale dinspre NV către SE, fapt reflectat și în organizarea teritorială/regională a tipurilor de locuire conform limitelor văilor râurilor majore: Siret, Prut, Nistru (vezi **Harta 1**). Spre exemplu, pantele abrupte ale malului estic al văii Siretului au facilitat transferul de oameni și idei între cele două segmente teritoriale ale Moldovei spre zone speciale, cum este „cârligătura” Târgului Frumos, unde se unesc mai multe căi de comunicare prin cele două dealuri principale ale Siretului din zonă, Strunga și Ruginoasa. Discontinuitatea creată de culoarul Siret-Prut coincide în mare și cu limita dintre zona pădurilor de foioase și segmentul de vegetație silvo-stepică, această zonă de

întrepătrundere separând în perioada medievală structurile de locuire și de organizare teritorial-administrativă și economică, determinând tipul îndeletnicirilor agricole și pastorale. Devenirea statală a Moldovei a fost determinată prin urmare de aceste direcții de dezvoltare stabilite de culoarele de comunicație, atât cele longitudinale (cele majore, NV-SE) cât și cele transversale (minore).

Astfel, o organizare din punct de vedere geografic a așezărilor rurale și urbane medievale din zona est-carpatică, dispuse pe unități geografice majore, sau situate la contactul unor mari unități fizico-geografice (Carpații Orientali cu Subcarpații Moldovei, Subcarpații Moldovei cu Podișul Moldovei etc.), relevă faptul că aceste localități se încadrează în teritorii aflate în afara zonelor majore de contact, teritoriul, linia sau punctul de comunicare care le-a determinat geneza trebuind căutat la contactul dintre subunitățile geografice, dintre formele de relief sau dintre formațiunile de vegetație.

În ultimii 60-70 de ani, cercetările arheologice au adus date semnificative privind geneza și evoluția satelor medievale din spațiul românesc (vezi **Harta 1**). Pe lângă infuzia apreciabilă referitoare la cultura materială și organizarea spațiului rural medieval din spațiul est-carpatic, aceste investigații au oferit și date concrete asupra relațiilor dintre aceste așezări rurale și târgurile/orașele din imediata lor apropiere. Cele mai importante contribuții în acest sens rămân cele bazate pe cercetările arheologice realizate de Ion Mitrea, Vasile Palade, Anton Paragină, Dan Gh. Teodor, Victor Spinei, Rodica Popovici, Alexandru Artimon, Mugurel Andronic (în Moldova); Ion Hîncu, Pavel P. Bârnea, Gheorghe B. Fedorov, Gheorghe Postică, Ion Tentiuc, Anatol Gorodenco, Sergiu Musteață, Ludmila Bacumenco-Pîrnău, Ion Ursu (Rep. Moldova); Eugenia Zaharia, Nicolae Constantinescu, Done Șerbănescu, George Trohani, Aristide Ștefănescu, Panait I. Panait, Anca Păunescu, Eugen S. Teodor, Eugen S. Teodor (zona sud-carpatică), Dumitru Țeicu, Gheorghe Lazarovici, Alexandru Rădulescu, Daniela Tănase (Banat), Radu Popa, Ioan Stanciu, Petru Iambor (Transilvani) etc. Evident, lista nu este completă!

Cuvinte cheie:
medieval, sat, civilizație rurală, geografie umană, structuri de locuire

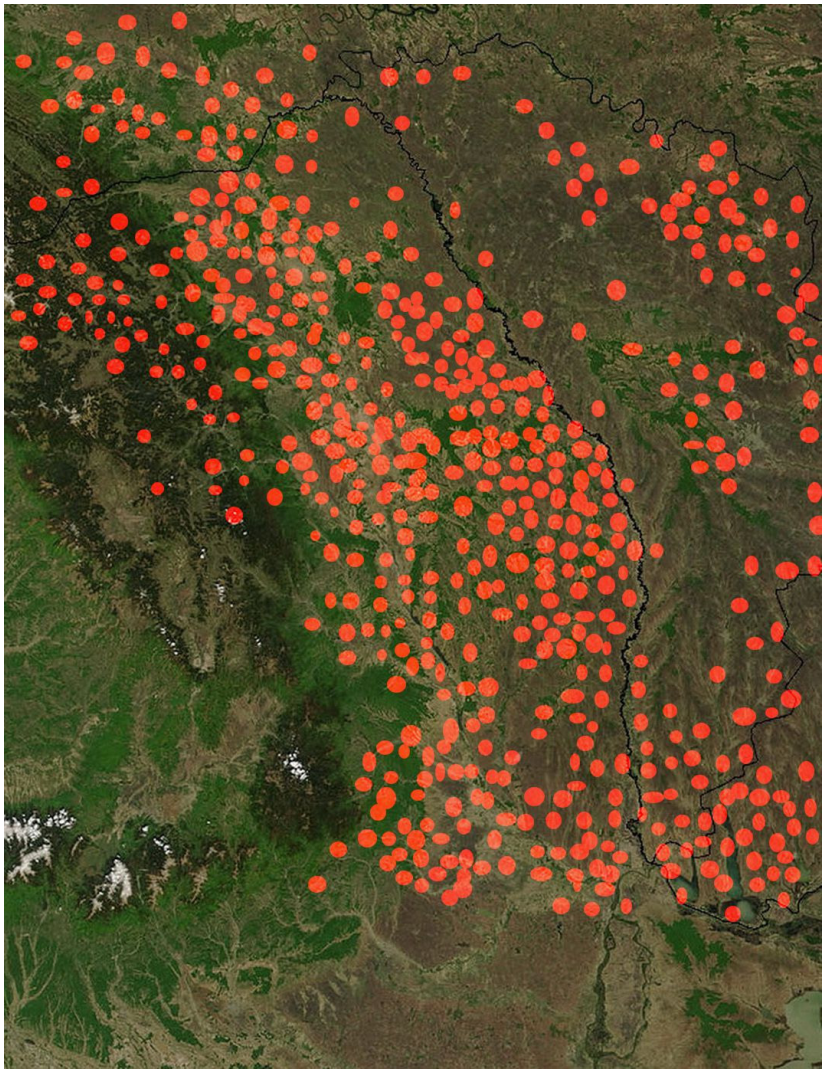

Harta 1. Densitatea așezărilor rurale medievale certe din spațiul carpato-nistrean (secolele XIV-XVII).

Teodor CANDU[1], Eugen CERNENCHI[2]

Unele consideraţii privind evoluţia stăpânirii asupra domeniului moşiilor şi satelor din valea Bâcovăţului de la Oană vornicul la mănăstirea Căpriana

Despre începuturile locuirii umane în valea Bâcovăţului (Bucovăţului) în ultima perioadă aflăm tot mai multe informaţii, care, odată analizate şi valorificate, cu siguranţă vor deschide noi perspective pentru înţelegerea evoluţiei istorice a acestei microzone.

Din punct de vedere istoric prima menţiune documentară despre existenţa unei reţele de aşezări umane şi stabilimente de natură economică-militară în acest areal sunt reflectate de arhicunoscutele deja hrisoave din perioada domniei lui Alexandru cel Bun şi a lui Ştefan cel Mare care fac referire directă la acest spaţiu, dar şi la microzonele megieşe adică a văii superioare a Işnovăţului (Vişnevăţului) şi a văii Cunilei din anii 1420, 1429, 1470.

În cadrul comunicării de faţă ne propunem drept obiectiv reluarea discuţiilor în legătură cu evoluţia stăpânirii funciare în cuprinsul văii Bâcovăţului, începând cu cunoscutul privilegiu domnesc a lui Alexandru cel Bun de la 1420 şi până către începutul secolului al XIX-lea. Această cercetare a fost determinată de încadrarea subsemnaţilor într-o echipă de cercetare a trecutului satului Lozova coordonată de domnul Mihai Ursu, fostul director al Muzeului Naţional de Etnografie şi Istorie Naturală, şi sprijinită de un grup de lozoveni cointeresaţi de realizarea unui studiu istoric mai amplu a localităţii de baştină.

Drept motivaţie a reluării analizei documentelor medievale menţionate mai sus, dar şi a unui şir de izvoare din perioada modernă timpurie, ce fac referire directă sau indirectă la satele din valea Bâcovăţului, a fost determinată de faptul că în ultimele decenii în cadrul mai multor proiecte de cercetare s-a reuşit identificarea şi acumularea unor informaţii şi izvoare care privite în ansamblu aduc detalii noi şi fac unele clarificări în legătură cu evoluţia moşiilor avute în studiu, începând cu perioada când acestea au fost oferite de Alexandru cel Bun lui Oană (Vană) vornicul de la

[1] Muzeul Naţional de Etnografie şi Istorie Naturală, Chişinău; teodorcandu@yahoo.com; https://orcid.org/0000-0002-1139-993X.

[2] Institutul de Istorie, Universitatea de Stat din Moldova, Chişinău; eugencernenchi@mail.ru; https://orcid.org/0009-0002-9833-0368.

Tulova și până la încorporarea în cadrul domeniului mănăstirii Căpriana, când vechea mănăstire de la obârșia Vișnevățului a fost rectitorită de Petru Rareș.

Astfel, analiza datelor ce au ajuns până la noi din perioada secolului al XV-lea ne dau posibilitatea să sesizăm că domeniul din valea Bâcovățului cel mai probabil încă de pe la sfârșitul domniei lui Alexandru cel Bun sau a domniilor neliniștite ale urmașilor săi, a format un corp comun cu moșiile ce fuseseră lăsate drept sinecură de marele domn soției sale Marena și copiilor lor. Ideea constituirii într-un singur corp a acestora se datorează alianței matrimoniale ce a avut-o Stanciul Marele, fiul lui Oană de la Tulova, cu domnița Chiajna, fiica lui Alexandru și a Marenei. Această alianță a avut drept consecință constituirea domeniului funciar al mănăstirii Căpriana, care a existat până la începutul secolului al XX-lea, când în rezultatul reformei agrare din Basarabia a fost lichidat definitiv.

De asemenea, o atenție aparte în cadrul comunicării noastre va fi acordată punerii în discuție a informațiilor ce ni le oferă acele rămășițe de arhivă ale domeniului mănăstirii Căpriana, care au fost identificate în arhiva mănăstirii athonite de la Zografu, deși reduse ca număr comparativ cu alte metocuri ce le primise în danie acest așezământ monahal, totuși privite în ansamblu cu alte informații cum ar fi cele din monografia istorică a Mănăstirii Căpriana, ele permit să evidențiem anumite aspecte nu doar cu referire la evoluția domeniului funciar propriu-zis, dar și cu cele referitoare la raporturile sociale și economice în care au fost antrenați locuitorii moșiilor și satelor cuprinse în cadrul său.

Cuvinte cheie:

sat, moșie, stăpânire funciară, Lozova, Oană vornic, mănăstirea Căpriana, Moldova, secolul al XV-lea.

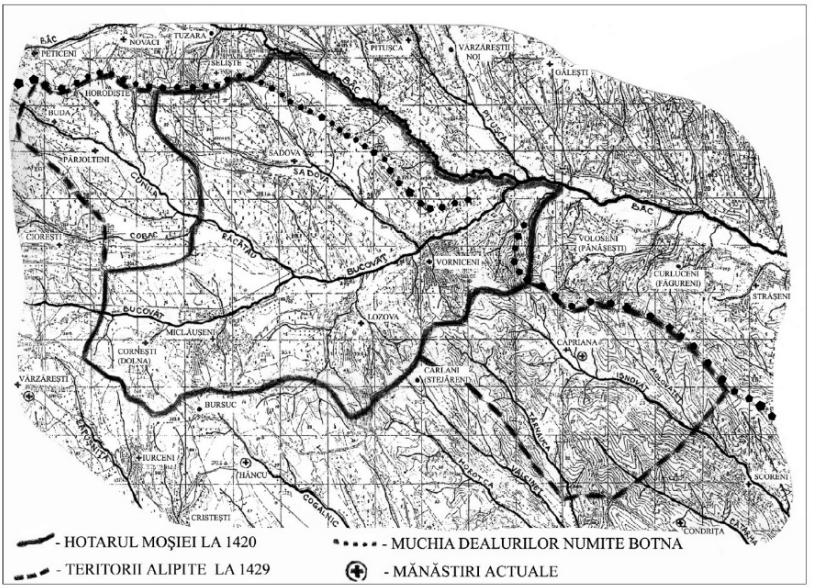

Fig. 1. Hotarele moșiei Doamnei Marena la 1429 (sursă: S. Ciocanu, *Mănăstirea de pe Vișnevăț și Căpriana –așezăminte monastice distincte. Poiene și prisăci*, in: *Tyragetia*, s.n., vol. I [XVI], nr. 2, 2007, Fig. 1).

Mihai Anatolii CIOBANU[1]

Câteva informații istorice despre satul Grozești (ținutul Lăpușna)

Reconstituirea istoriei satului Grozești din ținutul Lăpușnei ridică o serie de probleme privind vechimea așezării, succesiunea stăpânirilor funciare și, mai ales, localizarea și evoluția vetrei sale în perioada medievală și premodernă.

Trebuie spus, din capul locului, că Grozeștii Lăpușnei nu sunt aceiași cu Grozeștii lui Marco, din 1448, și nici cu Grozeștii fiicelor lui Camarin, din 1479. Prima mențiune a Grozeștilor din ținutul Lăpușnei, cunoscută mie, datează din august 1636, când Andonie, Gavril, Necoară, Gligorie și Andronic din Grozești au luat parte la o mărturie hotarnică. Este limpede că satul are însă o istorie mai veche. În 1646/1647, Dumitrașcu, feciorul vornicului Bantăș, și Nastasia, nepoata aceluiași Bantăș, au vândut ocina lor dreaptă, a treia parte din a patra parte din satul Grozești, lui Dumitrașco Fulger. În 22 octombrie 1646, Lupul Bogza, feciorul Alexandrei și nepotul Anei, ce-au fost jupânească lui Voico logofăt, a dat aceluiași Dumitrașco Fulger, pentru jumătate de sat din Cerepcău, la Soroca, a „patra parte de sat de Grozești, ce-i pre Prut, în ținutul Lăpușnei, pre de îmbe părțile de Prut, cu bălți de pește, și cu loc de priseci și din tot locul". Lupul moștenise ocina sa din Grozești din uric de la strămoșul său, Giurgea paharnicul, și din drese de întăritură pe care le-a avut Voico logofăt de la Ștefan Tomșa, informații care coboară istoria Grozeștilor cu vreun secol față de prima menționare certă din documentele păstrate. Tocmeala dintre Bogza și Fulger a fost întărită prin actul domnesc din 12 decembrie 1646. În 11 iulie 1760, când Vasile Razu s-a certat pentru Grozești cu Vasile Buhăescul paharnic, aflăm că „satul acesta au fost zălojit de Miron Logf. lui Turculeț în Țara Leașască, împreună și cu altă moșie, Hlinița, din Ținutul Cernăuțului". În vremea lui Grigore Ghica, pentru Hlincești (aceasta fiind citirea corectă) s-a ridicat Aristarh vistiernicul, iar lui Turculeț i-au rămas Grozeștii (în fapt, doar o parte, căci stăpâni acolo erau și mulți răzeși). Apoi, Turculeț a vândut partea sa de moșie lui Costachi Razu hatman, tatăl lui Vasile. La începutul anului 1702, la Grozești, familia Costin stăpânea încă o bucată din moșia satului. La 28 octombrie 1742, Constantin Mavrocordat a poruncit unui slujbaș domnesc să meargă la Grozești, pe Prut, care sat era „al

[1] Institutul de Istorie „A. D. Xenopol", Academia Română-Filiala Iași; ciobanumihaianatolii@gmail.com; https://orcid.org/0000-0002-6659-4249.

dumisale Costache vel vornic”, ca să-i silească pe oamenii locului să aducă la Iași o sută de care cu lemne. Satul și o parte de moșie au fost moștenite apoi de fiul lui Constantin Razu. Odată intrat în drepturile de stăpânire, Vasile Razu a început un lung șir de cumpărături pentru adunarea moșiei satului, care, între timp, s-a și pustiit. În 24 septembrie 1763 este atestată siliștea Grozeștilor, de pe moșia Balta Mare, iar la 25 octombrie același an se spunea, fără ocolișuri, că fosta moșie a Grozeștilor „se numește acum Balta Mare”. Vasile Razu a cumpărat și părți din moșia vecină, a Coluneștilor. De altfel, vatra satului Grozești, în secolele XVI-XVII și până spre 1763, nu a fost pe locul celei de astăzi, ci probabil, așa cum lasă să se înțeleagă documentele, în zona Balta Mare, astăzi în țarină. La un moment dat, necunoscut mie, vatra a fost mutată pe locul Coluneștilor sau în preajma acestui sat, aceasta putând fi și ca urmare a cumpărăturilor făcute de Vasile Razu din moșia urmașilor lui Colun. Toponimul Colunești a dispărut apoi cu totul. Un plan topografic din secolul al XIX-lea arată Grozeștii într-un loc nou, cu uliție prea drept trasate pentru a fi o așezare veche.

Cuvinte cheie:
sat, stăpânire funciară, Grozești, ținutul Lăpușnei, Moldova, secolele XVII-XIX.

Fig. 1. Grozești cu împrejurimile în harta rusă din 1822.

Teodor CANDU[1], Mircea BLAJIN[2]

Documente privitoare la stăpânirea moșiei Pererâta (Pererita) din ținutul Hotin de la începuturi până la începutul secolului al XIX-lea

Printre preocupările istoricilor din ultimele două secole o importanță majoră continuă să îl joace identificarea și valorificarea izvoarelor istorice, printre care documentele posesorale, adică cele ce reflectă evoluția stăpânirii funciare, au un loc aparte pentru cunoașterea trecutului, întrucât acestea comparativ cu alte categorii de documente create pe teritoriul țărilor române de la sud și la est de Carpați s-au păstrat într-un număr comparativ mai mare decât documentele administrative, social-politice și de altă natură create de instituțiile statului. Cauzele ce au determinat această stare de lucruri în diplomatica românească, sunt diverse, cum ar fi lipsa unui sistem bine organizat de stocare și păstrare a înscrisurilor, precum și instabilitatea politico-administrativă care a marcat evoluția țărilor române de la fondare până către epoca modernă. Această stare de lucruri nu este specifică doar spațiului românesc, dar și altor zone din vecinătate. Prin urmare, păstrarea documentelor la beneficiarii drepturilor pe care aceste le abordau prin conținutul lor, a reprezentat cea mai bună formă de salvgardare a informațiilor despre trecut. În această situație s-au aflat și documentele ce privesc evoluția moșiei/satului Pererâta de la ținutul Hotin, care în cea mai mare parte au ajuns la noi în traducere rusă, din cadrul unor procese judiciare desfășurate în cadrul instanțelor judiciare ale Basarabiei secolului al XIX-lea. Documentele ce le vom analiza în cadrul comunicării noastre, identificate și transcrise de domnul Tudor Ciobanu, cercetător la Institutul de Istorie, USM, reflectă evoluția moșiei Pererâta pe parcursul secolelor XVII-XIX, aducând detalii despre numele stăpânilor acesteia printre care îi remarcăm pe domnul moldovean Vasile Lupu (Cociu), boierii moldoveni de origine greacă Toader și Gavril Paladi, vistiernicul Gheorghe Ursachi, personaje istorice care au lăsat mai multe urme în istoria Țării Moldovei secolului al XVII-lea prin activitatea politică și administrativă ce au desfășurat-o. Moșie intrată către sfârșitul secolului al XVII-lea în stăpânirea Rusteoaiei, o descendentă a unei familii de negustori brăileni, această moșie către începutul secolului al XIX-lea ajunge

[1] Muzeul Național de Etnografie și Istorie Naturală, Chișinău; teodorcandu@yahoo.com; https://orcid.org/0000-0002-1139-993X.

[2] Cercetător independent.

la comisoaia Casandra Gheorghiu, fiica preotului Dumitru din Galați, luată de suflet de Elena Stihi, sora lui Toader și Gheorghe Șerbu, care a reușit să o revendice drept moștenire de la Comitetul cercetării moșiilor din ținutul Hotin, aducând dovezi că s-ar trage din familia lui Toader Șerbul, un descendent al Rusteoaiei. Analiza conținutului actelor posesorale permit nu doar reconstituirea anumitor aspecte privind stăpânirea în cuprinsul sus-amintitei moșii, dar aduc și unele detalii despre evoluția habitatului în satele de pe cursul superior al Prutului din zona Hotinului. Spre exemplu, pe această moșie încă din a doua jumătate a secolului al XVII-lea a funcționat o localitate urbană, cunoscută sub denumirea de târgul Ianova, care și-a continuat existența și în secolul următor, cel mai probabil, sub numele de Ak Mescid, perioadă în care aici ar fi funcționat și o moschee Abdi Pașa/Ak Mescid. Tot aici la 1691 ar avut loc o confruntare armată între trupele poloneze și tătare. Analizând și valorificând noi documente despre trecutul unor localități din spațiul pruto-nistrean reușim să contribuim nu doar la cercetarea trecutului din perspectiva istoriei locale, dar și să încadrăm anumite aspecte locale în cadrul proceselor și fenomenelor istorice ce au marcat istoria națională și universală.

Cuvinte cheie:
sat, stăpânire funciară, Pererâta, ținutul Hotin, Moldova, secolele XVII-XIX.

Cătălin HRIBAN[1]

Movilele medievale de hotar, spații liminale complexe ale teritoriului rural

În peisajul rural al Moldovei medievale, hotarul nu reprezenta doar o linie de delimitare a proprietăților și a teritoriilor comunitare, ci și un spațiu de contact, de separare și de afirmare a apartenenței. Printre reperele antropice ale acestuia, movilele ocupă un loc distinct prin vizibilitatea lor, persistența în peisaj și suprapunerea unor semnificații practice, sociale și simbolice. Comunicarea propune reconsiderarea movilelor de hotar ca spații liminale complexe, situate la intersecția dintre organizarea teritoriului, memoria colectivă și reprezentările asupra relației dintre comunitate și exteriorul său.

Izvoarele diplomatice moldovenești din secolele XIV-XVII consemnează frecvent movile în descrierea hotarelor satelor și moșiilor, individualizate prin nume, particularități morfologice sau poziția față de drumuri, ape și alte repere naturale. Cele 96 de movile identificate în documentele analizate evidențiază rolul lor în recunoașterea și legitimarea limitelor teritoriale. În același timp, absența unor mărturii explicite privind construirea lor în scop hotarnic ridică problema reutilizării unor monumente mai vechi, inclusiv a tumulilor funerari.

Corelarea informațiilor documentare cu Planurile Directoare de Tragere, datele LiDAR și analiza GIS oferă o perspectivă asupra distribuției acestor forme de relief. Reperarea a 1458 de movile pe hărțile istorice și a unui total de 2714 prin integrarea datelor LiDAR, precum și identificarea unor aliniamente pe culmi și cumpene de ape, sugerează existența unor sisteme de marcaj teritorial cu o istorie posibil anterioară constituirii statului medieval. Totuși, interpretarea funcției și cronologiei fiecărui monument necesită verificări arheologice și topografice suplimentare.

Dincolo de funcția lor de delimitare, movilele puteau constitui puncte de referință ale memoriei comunitare și locuri de articulare simbolică a raportului dintre spațiul propriu și cel străin. În cazul monumentelor cu origine funerară, asocierea dintre mormânt, strămoși și hotar permite discutarea unei dimensiuni protectoare și identitare, fără a presupune continuitatea neîntreruptă a acelorași semnificații de-a lungul secolelor.

[1] Institutul de Arheologie, Academia Română-Filiala Iași; catalin.hriban@gmail.com; https://orcid.org/0000-0001-8032-1282.

O dimensiune importantă a problematicii o constituie caracterul diacronic al acestor monumente. Movilele ridicate inițial în scop funerar, în preistorie sau în perioade istorice ulterioare, puteau fi integrate în sistemele medievale de delimitare teritorială, dobândind funcții noi, fără a-și pierde relevanța topografică. Persistența lor în peisaj nu presupune însă și continuitatea semnificațiilor simbolice atribuite de comunitățile succesive. În acest sens, movilele pot fi interpretate ca locuri ale memoriei teritoriale, în care reutilizarea unor structuri mai vechi contribuie la definirea și legitimarea unor noi raporturi de proprietate și apartenență. Suprapunerea funcțiilor funerare, hotarnice și simbolice conferă acestor monumente caracterul unor spații liminale complexe, aflate la intersecția dintre trecutul material al peisajului și organizarea socială a teritoriului medieval.

Prin urmare, movilele de hotar pot fi analizate nu numai ca repere topografice, ci și ca elemente durabile ale peisajului cultural, în care se intersectează practici de delimitare, raporturi de proprietate, memorie și reprezentări simbolice. O asemenea abordare deschide noi direcții de cercetare asupra genezei și transformărilor teritoriului rural medieval.

Cuvinte cheie:
spațiu rural, movile, hotare, repere topografice, peisaj cultural, Moldova, evul mediu.

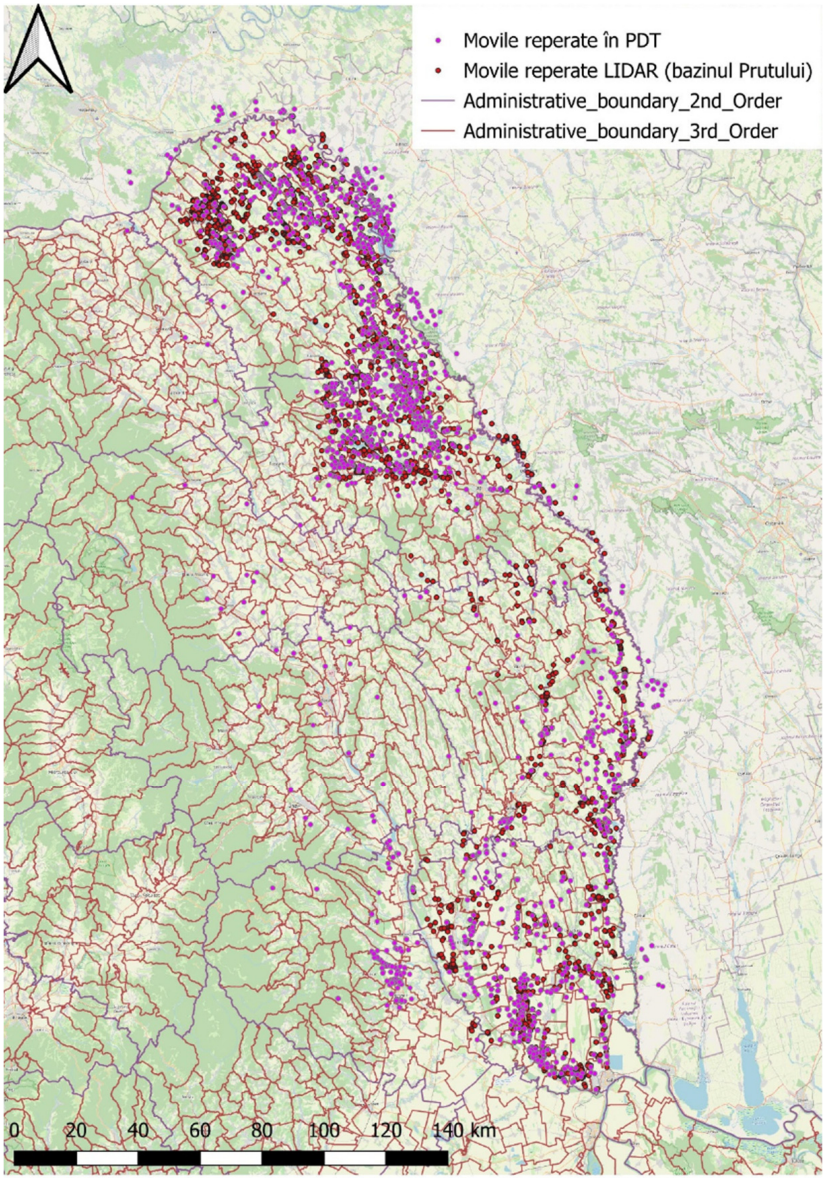

Fig. 1. Movilele reperate pe PDT și LIDAR (bază OpenMap).

Vlad VORNIC[1], Sergiu POPOVICI[2], Sergiu TABUNCIC[3], Sergiu MATVEEV[4], Sergiu HEGHEA[5]

Necropole medievale din spațiul pruto-nistrean (secolele XIV-XVIII). Noi descoperiri arheologice și considerații privind ritul și ritualul funerar

În comunicare sunt prezentate o serie de descoperiri funerare medievale din spațiul pruto-nistrean, valorificându-se îndeosebi rezultatele cercetărilor arheologice preventive și de salvare efectuate în ultimii 15 ani, precum și informațiile obținute în cadrul unor investigații anterioare. Sunt examinate vestigii provenite din necropolele de la Costești, Lozova, Trebujeni, Butuceni, Goteşti, Logănești, Păpăuți, Alcedar, Lăpușna, Chișinău – Biserica Măzărache și Căușeni – Biserica Adormirea Maicii Domnului, precum și din alte situri funerare medievale. În scop comparativ, sunt avute în vedere și descoperirile atribuite comunităților tătare nogaie din sudul Republicii Moldova, îndeosebi cele de la Cazaclia. Analiza urmărește particularitățile ritului și ritualului funerar, cronologia, inventarul mormintelor și relația dintre necropole și așezările medievale. O atenție aparte este acordată necropolelor din secolul al XIV-lea, perioadă marcată de dominația Hoardei de Aur și de constituirea statului medieval moldovenesc. În acest context, un interes deosebit prezintă descoperirile funerare de la Costești, Lozova și Trebujeni, care reflectă diversitatea tradițiilor funerare și a mediilor culturale din regiune. La Costești (Fig. 1/1) și Orheiul Vechi, vestigiile funerare sunt analizate în contextul orașelor medievale din perioada Hoardei de Aur, în timp ce necropola de la Lozova – „La hotar cu Vornicenii" (Fig. 1/2) documentează practicile de înmormântare ale unei comunități creștine rurale.

Pentru secolele XV-XVIII, sunt analizate descoperirile funerare de la Goteşti, Logănești (Fig. 1/3), Alcedar, Lăpușna, Chișinău – Biserica Măzărache și

[1] Institutul Patrimoniului Cultural, Chișinău; vornic.vlad@yahoo.com; https://orcid.org/0000-0003-2796-7716.

[2] Institutul Patrimoniului Cultural, Chișinău; sergiupopovici1986@gmail.com; https://orcid.org/0000-0002-8575-8667.

[3] Institutul de Istorie, Universitatea de Stat din Moldova, Chișinău; tabuncicsergiu2020@gmail.com; https://orcid.org/0009-0009-3728-5760.

[4] Institutul Patrimoniului Cultural, Chișinău; sssmatveev@yahoo.com; https://orcid.org/0000-0001-8515-2852.

[5] Agenția Națională Arheologică, Chișinău; sheghea@gmail.com; https://orcid.org/0000-0003-1315-6410.

Căușeni – Biserica Adormirea Maicii Domnului. La Goteşti, cercetările au evidențiat un sector al unei necropole rurale din secolele XVI-XVII, caracterizat prin morminte de înhumație orientate predominant vest-est, inventar funerar redus și descoperiri monetare cu valoare cronologică (Fig. 1/2). Vestigiile de la Lăpușna și Chișinău oferă informații relevante privind organizarea spațiului funerar, densitatea înmormântărilor, suprapunerile de morminte și relația cimitirelor cu edificiile de cult. Un caz deosebit îl reprezintă complexul funerar din preajma Bisericii Adormirea Maicii Domnului din Căușeni, unde, alături de înmormântările asociate comunității creștine, în zonă sunt semnalate și vestigii funerare atribuite altor comunități, inclusiv tătarilor nogai. Această situație oferă posibilitatea examinării diversității tradițiilor funerare într-un spațiu caracterizat prin contacte culturale și confesionale.

O direcție distinctă a analizei o constituie compararea necropolelor comunităților creștine cu cele atribuite tătarilor nogai, care au locuit în sudul spațiului pruto-nistrean în perioada medievală târzie și premodernă. Un reper important îl reprezintă necropola de la Cazaclia, unde au fost cercetate 40 de morminte atribuite tradiției funerare musulmane (Fig.1/4). Compararea acestor descoperiri cu necropolele creștine, inclusiv cu vestigiile funerare din zona Căușeniului, evidențiază particularităților privind orientarea defuncților, poziția corpului, amenajarea gropilor sepulcrale, prezența sau absența inventarului funerar și organizarea cimitirelor. Aceste diferențe sunt relevante pentru înțelegerea diversității confesionale și culturale a comunităților din regiune. Analiza comparativă a descoperirilor funerare, corelată cu informațiile istorice, numismatice și antropologice, contribuie la precizarea cronologiei necropolelor și la reconstituirea practicilor de înmormântare din secolele XIV-XVIII. Totodată, aceasta evidențiază atât persistența unor tradiții funerare, cât și particularitățile determinate de apartenența culturală și confesională a comunităților, subliniind importanța cercetării interdisciplinare pentru cunoașterea societății medievale din spațiul pruto-nistrean.

Cuvinte cheie:
necropole medievale, practici funerare, Lozova, Trebujeni, Butuceni, Goteşti, Logănești, Păpăuți, Alcedar, Moldova, secolele XIV-XVIII.

* Cercetare realizată în cadrul proiectului: *Cercetarea și valorificarea patrimoniului cultural construit, etnografic, arheologic și artistic din Republica Moldova în contextul integrării europene* (2024-2027).

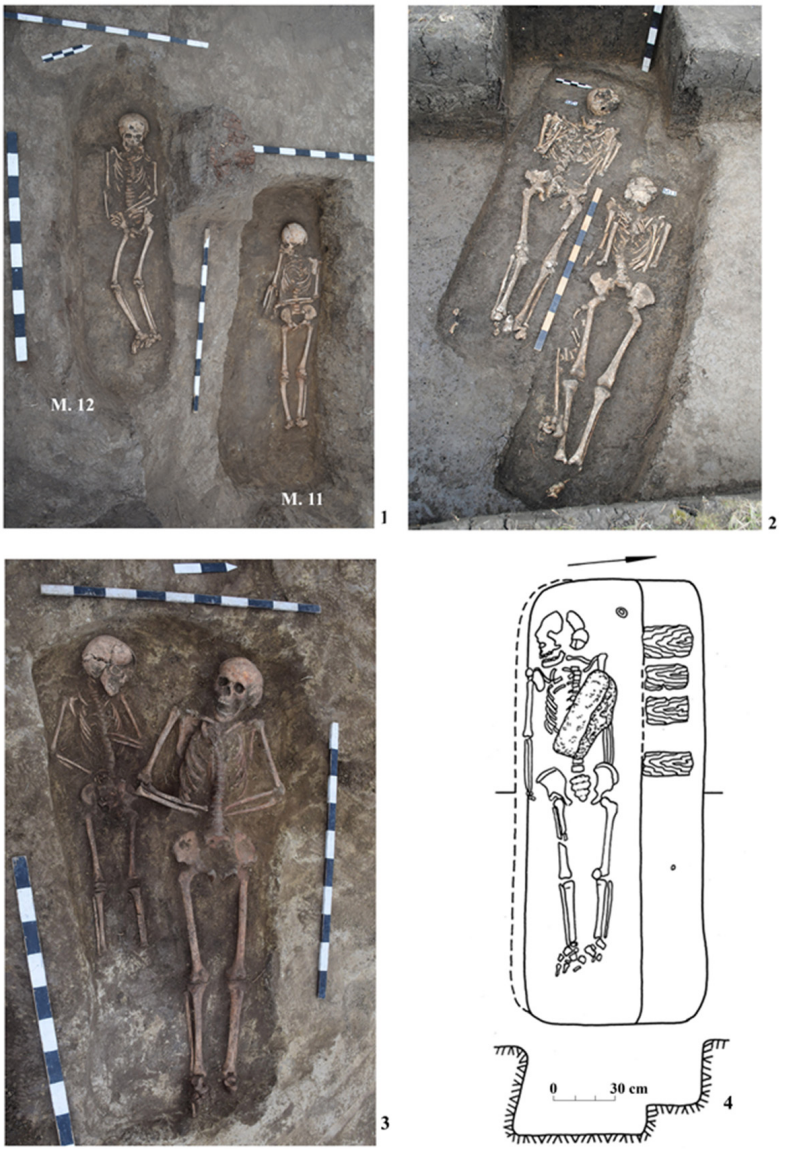

Fig. 1. Mormintele 11 și 12 (1), 13 și 15 (2), 2 (3) și 7 (4) din necropolele medievale de la Costești (1), Lozova (2), Goteşti (3) și Cazaclia (4).

Lucian-Remus POP[1]

„Sindromul călărețului” pe câteva schelete din necropola medievală de la Alexandria-*Buzescu 6* (secolele XVI-XVII)

Lucrarea de față se axează pe studiul unor descoperiri funerare din situl arheologic medieval de la Alexandria-*Buzescu*, jud. Teleorman. Studiul antropologic al acestor schelete face parte din cercetările multidisciplinare, asociate cu cele arheologice preventive, aflate în legătură cu importantele proiecte edilitare și de infrastructură derulate pe teritoriul României, în ultimele decenii. El a fost determinat de efectuarea investigațiilor arheologice preventive în mai multe puncte, din zona care urma să fie destinată „Centurii ocolitoare a municipiului Alexandria”, ceea ce a dus la descoperirea sitului amintit în anul 2011, acesta fiind amplasat la circa 1 km Nord de comuna Buzescu. Secvența numită Buzescu 6, decopertată mecanic și situată între km 10+520-10+680, a oferit descoperirile cele mai spectaculoase, legate de studiul arheologic al unei necropole medievale datate în secolele XVI-XVII, aceasta cuprinzând circa 48 de morminte, care ocupau cam 20% din suprafața cercetată. Scheletele erau într-o stare în general bună sau foarte bună de conservare, iar multe dintre morminte conțineau ca inventar funerar monede sau obiecte de podoabă. Complexitatea sitului este dată și de prezența mormintelor suprapuse sau a celor care erau amplasate peste unele cuptoare, mai vechi. Datorită existenței unor bordeie în apropierea cimitirului amintit, se pune problema prezenței potențiale a unei așezări în aceeași zonă, aceasta fiind, desigur, în conexiune cu necropola. Analiza preliminară a scheletelor din necropola amintită evidențiază prezența a trei indivizi de sex masculin care prezintă „sindromul călărețului”. Aceștia sunt încadrați în următoarele categorii de vârstă: un adult tânăr de până în 25 de ani, un adult mediu în intervalul 35-44 de ani și un adult matur de 35 de ani. Pentru identificarea precisă a markerilor scheletici specifici practicii ecvestre (markerii de călărie), au fost utilizate criterii bioarheologice avansate și date comparative, având la bază bibliografia de specialitate. Pe baza acestor indicatori, s-au putut corela modificările observate la nivelul entezelor, suprafețelor articulare ale oaselor lungi și al elementelor bazinului, cu postura specifică și efortul prelungit asociat călăriei.

Cuvinte cheie:
necropola, „sindromul călărețului”, evul mediu.

[1] Universitatea de Științe Agronomice si Medicina Veterinară, specializarea Biologie, București; lpop03901@gmail.com; https://orcid.org/0009-0002-8702-4971.

Fig. 1. M. 207, femur stâng cu fațeta Poirier și linea aspera bine dezvoltată, două dintre elementele specifice călărețului.

Vlad VORNIC[1], Angela SIMALCSIK[2], Sergiu TABUNCIC[3], Sergiu MATVEEV[4], Sergiu POPOVICI[5], Dumitru AVRAM[6]

O necropolă din secolele XVI–XVII descoperită la Goteşti (raionul Cantemir)

Comunicarea prezintă rezultatele cercetărilor arheologice de salvare efectuate în anul 2019 la periferia sud-vestică a satului Goteşti (r-nul Cantemir), într-un sector afectat de exploatarea mecanizată a lutului. Pe o suprafaţă de circa 159 m^2 au fost documentate zece morminte de înhumaţie (M1–M10), dintre care unul dublu, aparţinând unui număr de 11 indivizi, şi zece gropi sau alte complexe adâncite. Au fost examinate şi opt loturi de oseminte umane recuperate din morminte distruse anterior intervenţiei arheologice.

Mormintele, dispuse în trei şiruri neregulate, erau orientate preponderent vest-est, cu defuncţii depuşi în decubit dorsal, cu membrele inferioare întinse şi braţele îndoite în poziţii variate. Gropile aveau plan rectangular sau trapezoidal, iar în unele cazuri s-au păstrat urme ale sicrielor ori ale altor amenajări funerare din lemn. Mormântul dublu M2 conţinea scheletele unui adult şi unui copil, depuse alăturat. Analiza antropologică a evidenţiat înmormântări de adulţi şi copii, precum şi afecţiuni dentare, modificări degenerative şi traumatisme vindecate. Ritul şi inventarul indică o necropolă creştină din secolele XVI-XVII.

În şase morminte (M2, M5, M6, M7, M9 şi M10) au fost descoperite monede sau fragmente monetare, în principal dinari ungureşti; piesele din M5, M6, M9 şi M10 se aflau în regiunea pieptului. Cinci denari erau perforaţi, probabil pentru a fi purtaţi ca pandantive. Moneda emisă în anul 1586,

[1]Institutul Patrimoniului Cultural, Chişinău; vornic.vlad@yahoo.com; https://orcid.org/0000-0003-2796-7716.

[2] Centrul de Cercetări Antropologice şi Biomedicale „Olga Necrasov", Academia Română, Filiala Iaşi; angellisimal@gmail.com; https://orcid.org/0000-0001-8639-3535.

[3] Institutul de Istorie, Universitatea de Stat din Moldova, Chişinău; tabuncicsergiu2020@gmail.com; https://orcid.org/0009-0009-3728-5760.

[4] Institutul Patrimoniului Cultural, Chişinău; sssmatveev@yahoo.com; https://orcid.org/0000-0001-8515-2852.

[5] Institutul Patrimoniului Cultural, Chişinău; sergiupopovici1986@gmail.com; https://orcid.org/0000-0002-8575-8667.

[6] Agenţia Naţională Arheologică, Chişinău; du.av.94@gmail.com; https://orcid.org/0009-0009-5320-6209.

descoperită în M5, constituie un *terminus post quem* pentru această înmormântare.

Dintr-un mormânt distrus ulterior cercetărilor provin nouă nasturi sferoidali din corn, prevăzuți cu urechiușe perforate și decorați cu linii incizate radial, formând motive rozetiforme. Piesele prezintă analogii în necropolele de la biserica „Măzărache" din Chișinău, biserica „Sf. Dumitru" din Suceava și în alte situri medievale. Descoperirile de la Orașul de Floci, din Muntenia, unde au fost identificate vestigii ale confecționării unor nasturi asemănători, documentează producerea acestei categorii de accesorii vestimentare în secolele XVI–XVII. Exemplarele de la Goteşti completează astfel repertoriul descoperirilor de nasturi din corn proveniți din contexte funerare medievale.

O descoperire deosebită o constituie vârful de săgeată din fier rămas încorporat în porțiunea distală a femurului drept al individului din M10. Remodelarea țesutului osos în jurul leziunii demonstrează că acesta a supraviețuit traumatismului. Cazul reprezintă o mărturie osteoarheologică directă a unei răniri prin proiectil și contribuie la cunoașterea traumatismelor și a consecințelor acestora asupra populației medievale.

Cronologia cimitirului este compatibilă cu atestarea documentară, în primul deceniu al secolului al XVII-lea, a satului Cotești (8 aprilie 1603), respectiv Goteşti (5 octombrie 1609), situat pe Prut, în ținutul Tigheci. Cele două denumiri desemnează una și aceeași localitate, identificată cu actualul Goteşti. Ansamblul arheologic oferă date noi despre practicile funerare, sănătatea populației și evoluția comunităților rurale din sudul Moldovei medievale.

În vecinătatea mormintelor a fost cercetată groapa gospodărească G5, cu ceramică lucrată la roată, inclusiv un fragment smălțuit, oase de bovine și obiecte din os și corn. Inventarul sugerează datarea complexului în secolele XV-XVI, mai ales între a doua jumătate a secolului al XV-lea și prima jumătate a celui următor, indicând probabil o etapă gospodărească anterioară necropolei. Etapa respectivă ar putea fi plasată în contextul cronologic al unui uric de stăpânire asupra satului Goteşti, emis de „Ilie Voievod cel Bătrân" și menționat în actul din 5 octombrie 1609, când postelnicul Vrabie, proprietarul satului la acea dată, a supus domnului Constantin Movilă acel uric spre cercetare.

Identificându-l pe emitentul uricului, istoricul medievist Al.I. Gonța îl consideră pe „Ilie Voievod cel Bătrân" drept fiul lui Alexandru cel Bun, Ilie, care a ocupat tronul Moldovei în trei rânduri: în anii 1432–1433 și 1435–1436, respectiv 1436-1442, în asociere cu fratele său, Ștefan. Identificarea cu Iliaș

Rareș (1546-1551) nu poate fi susținută, întrucât acesta din urmă nu apare cu apelativul „cel Bătrân” în documentele târzii.

Uricul satului Goteşti din vremea domnului Ilie oferă un reper sigur pentru atestarea unei relații juridice de stăpânire, dar nu demonstrează, prin el însuși, că satul a fost întemeiat în acea perioadă. De cele mai multe ori, începuturile unei localități nu pot fi urcate la data primei sale mențiuni documentare, aceasta marcând doar momentul de la care existența sa este cert cunoscută. Vom reține că vechimea mărturiilor scrise privind satul Goteşti trimite la prima jumătate a secolului al XV-lea, perioadă care ar putea corela cronologic cu descoperirile aferente gropii gospodărești G5.

Cuvinte cheie:
necropolă medievală, practici funerare, Goteşti, Moldova, secolele XVI–XVII

* Cercetare realizată în cadrul proiectului: *Cercetarea și valorificarea patrimoniului cultural construit, etnografic, arheologic și artistic din Republica Moldova în contextul integrării europene* (2024-2027).

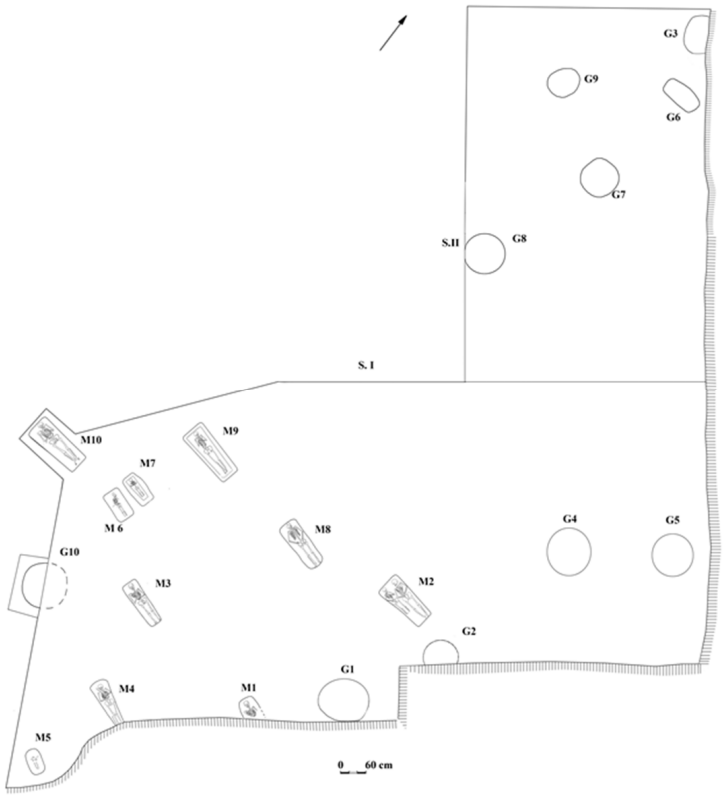

Fig. 1. Planul general al săpăturilor arheologice de la Goteşti, raionul Cantemir.

Manole BRIHUNEȚ[1]

Abordări arheologice, epigrafice și cultural-istorice privind monumentele funerare medievale din Moldova dintre Prut și Nistru

În comunicarea de față ne propunem să analizăm detaliat semnificațiile arheologice, epigrafice și cultural-istorice ale monumentelor funerare din secolele XV–XVII, descoperite în siturile medievale târzii din Republica Moldova. Demersul urmărește evoluția în timp a formelor acestor monumente, a elementelor lor constructive și decorative, precum și a proporțiilor și particularităților acestora. În acest sens, sunt avute în vedere lespezile funerare medievale — pietre tombale plate, amplasate la nivelul solului, în interiorul sau în exteriorul bisericilor, cu evidențierea formei, dimensiunilor și modului de realizare —, crucile funerare, prin clasificarea principalelor forme întâlnite (de la cele cu brațe drepte sau rotunjite până la cele treflate) și urmărirea evoluției lor structurale în timp, precum și stâlpii funerari destinați elitelor laice sau ecleziastice, examinați prin prisma formei, decorului și inscripțiilor păstrate. De asemenea, atenția se îndreaptă asupra modului în care sunt efectuate inscripțiile pe suprafața monumentelor, amplasării lor, formei și dimensiunii literelor, dar și tehnicii utilizate la gravare, particularități ce oferă indicii valoroase atât despre realizarea monumentelor, cât și despre perioada căreia îi aparțin.

Un segment esențial al cercetării vizează repertoriul decorativ și simbolistica monumentelor funerare, elemente ce depășesc rolul ornamental și oferă indicii despre credințele, tradițiile și concepțiile funerare ale comunităților din acea perioadă. Sunt analizate motivele geometrice și ornamentale (rozete, cercuri concentrice și motive dinți de lup, ce au legătură cu tradiții decorative mai vechi), motivele heraldice și însemnele de statut (reprezentări de steme, scuturi și alte însemne distinctive ce reflectă apartenența familială și poziția socială a defunctului), precum și simbolurile și reprezentările religioase (diferite forme ale crucii, motive cu caracter creștin și elemente vegetale precum arborele vieții sau vița-de-vie), privite în legătură cu credințele religioase și concepțiile despre moarte și viața de apoi.

Dimensiunea epigrafică și paleografică a inscripțiilor funerare este abordată prin descifrarea textelor în limba slavonă păstrate pe monumente,

[1] Institutul Patrimoniului Cultural, Chișinău; patrimoniu.bisericesc@gmail.com.

urmărindu-se conținutul și informațiile transmise în funcție de perioadă și context, dar și prin analiza formulelor de protocol specifice (cum ar fi „Aici odihnește robul lui Dumnezeu…”), a mențiunilor cronologice (inclusiv a anilor de la Facerea Lumii) și a datelor genealogice, esențiale pentru reconstituirea istorică.

Totodată, studiul integrează contextul social și ritualurile funerare prin analiza demarcării spațiului sacru — respectiv modul de amplasare a monumentelor și a mormintelor în interiorul sau în jurul lăcașurilor de cult, fapt ce reflectă statutul social al defunctului și tradițiile religioase ale epocii medievale — și prin examinarea relației cu practicile populare, urmărind modul în care dogmele creștine oficiale se împletesc cu credințele și practicile ritualice tradiționale specifice epocii, reflectate în obiceiurile de înmormântare și comemorare a celor răposați.

Prin această cercetare ne propunem să evidențiem valoarea monumentelor funerare ca mărturii ale trecutului, care, prin inscripții, forme, elemente decorative și simboluri, păstrează informații importante despre viața socială, credințele, tradițiile și mentalitatea comunităților din secolele XV–XVII.

Cuvinte cheie:
monumente funerare medievale, repertoriu decorativ, Moldova, evul mediu.

* Cercetare realizată în cadrul proiectului: *Cercetarea și valorificarea patrimoniului cultural construit, etnografic, arheologic și artistic din Republica Moldova în contextul integrării europene* (2024-2027).

Fig. 1. Cruce funerară, anul de la facerea lumii 7118 (1610), s. Onești, r. Strășeni.

Fig. 2. Crucea funerară a preotului Petru, anul de la facerea lumii 7173 (1665), s. Stoicani, r. Soroca.

Vitalie GUȚU[1]

Casa rurală în ecosistemul mediatic: reprezentări vizuale, identitate locală și strategii de promovare

Comunicarea de față vine să investigheze modul în care casa rurală, ca element important al patrimoniului material și al imaginarului colectiv, este construită, reprodusă și valorificată în ecosistemul mediatic contemporan. Într-un context marcat de digitalizare, de migrația către urban și de creșterea interesului pentru turismul rural, locuința tradițională a depășit funcția sa utilitară și a devenit un produs cultural, un simbol identitar și o resursă de marketing.

Cadrul teoretic combină abordări din antropologia vizuală, studiile media, sociologia ruralității și teoria brandingului de loc. Sunt proiectate conceptele de reprezentare, autenticitate construită, „privire turistică" și memorie culturală, pentru a analiza conexiunea dintre imaginea idealizată a satului și realitatea socială, economică și arhitecturală a comunităților rurale.

Metodologic, studiul propune o analiză a reprezentărilor vizuale ale casei rurale pe mai multe canale: presă și televiziune, platforme de rezervări și site-uri de promovare turistică, rețele sociale (Instagram, Facebook, TikTok, YouTube) și materiale instituționale ale autorităților locale și ale grupurilor de acțiune locală. Corpusul este examinat prin analiză de conținut și analiză semiotică a imaginii (compoziție, cadraj, paletă cromatică, recuzită etnografică, prezența sau absența persoanelor, etc.), completate de interviuri semistructurate cu proprietari de pensiuni, creatori de conținut și actori instituționali.

Rezultatele preconizate indică prezența unui cod vizual stabil: fațada tradițională, elementele de lemn și piatră, interioare cu textile și ceramică, peisajul pastoral și ritualurile de ospitalitate. Acest cod favorizează atractivitatea comercială, dar riscă să conducă la omogenizare, folclorizare și „decorativizare" a patrimoniului, în detrimentul diversității regionale și al transformărilor reale ale spațiului rural. Se evidențiază, totodată, rolul crescând al comunităților locale și al creatorilor de conținut în negocierea propriei imagini, prin narațiuni autentice și practici participative. În ultimă instanță, lucrarea formulează recomandări privind strategii de promovare responsabile: storytelling ancorat în cunoașterea locală, valorizarea

[1] Universitatea de Stat din Moldova, Chișinău; vitalie.gutu@gmail.com; https://orcid.org/0000-0002-8398-7909.

specificului identitar al fiecărei zone, coerența dintre imaginea mediatică și experiența reală, integrarea patrimoniului imaterial (meșteșuguri, gastronomie, obiceiuri) și utilizarea echilibrată a instrumentelor digitale.

Contribuția constă în integrarea perspectivei mediatice în studiul patrimoniului rural și în oferirea unui cadru analitic util cercetătorilor, practicienilor din turism și factorilor de decizie din dezvoltarea locală.

Cuvinte-cheie:
casă rurală, reprezentare vizuală, identitate locală, patrimoniu cultural, branding teritorial, turism rural, media digitale

Cuprins

Program conferinței 5

Gheorghe POSTICĂ
Evoluția structurilor de locuire din regiunea centrală
a spațiului pruto-nistrean în perioada medievală timpurie 12

Sergiu MUSTEAȚĂ
Cultura materială și viața cotidiană în spațiul pruto-nistrean (sec. VI–XI):
o perspectivă carpato-danubiano-pontică 15

Ion URSU, Ludmila BACUMENCO-PÎRNĂU
Așezările rurale din spațiul pruto-nistrean
în perioada Hoardei de Aur: un bilanț al cercetărilor 17

Sergiu Matveev, Vlad Vornic
Circulația monedei tătărăști în partea centrală
a spațiului pruto-nistrean în secolele XIII-XIV 21

Vasilica-Monica GROZA, Ion URSU, Ludmila BACUMENCO-PÎRNĂU,
Mariana POPOVICI, Ozana-Maria CIORPAC-PETRARU, Luminița BEJENARU
Particularitățile paleopatologice ale unui schelet descoperit
la Lozova în contextul locuirii rurale medievale est-carpatice 25

Elena COJOCARI
Reconstituirea simbolică și funcțională a interiorului locuinței medievale rurale
din partea centrală a Moldovei (sec. XIV): abordare etno-arheologică 28

Ludmila BACUMENCO-PÎRNĂU, Ion URSU
Mărturii arheologice privind prezența vaselor de fontă
în așezările rurale din Moldova secolului al XIV-lea 30

Vlad VORNIC, Sergiu POPOVICI, Sergiu TABUNCIC,
Sergiu MATVEEV, Sergiu HEGHEA
Așezări rurale medievale din spațiul pruto-nistrean (secolele XIV-XVIII).
Noi descoperiri arheologice și perspective de cercetare 33

Elena GHERMAN
Așezările rurale din Moldova în prima jumătate a secolului al XV-lea.
Informații documentare 36

Andrei BALTAG, Daniela CRISTEA-STAN
Noi perspective asupra circulației imitațiilor genoveze din aur în Moldova veacului al XV-lea: contribuția analizelor spectrometrice 37

George BILAVSCHI
Universul rural medieval din Moldova: cercetări mai vechi și mai recente 39

Teodor CANDU, Eugen CERNENCHI
Unele considerații privind evoluția stăpânirii asupra domeniului moșiilor și satelor din valea Bâcovățului de la Oană vornicul la mănăstirea Căpriana 43

Mihai Anatolii CIOBANU
Câteva informații istorice despre satul Grozești (ținutul Lăpușna) 46

Teodor CANDU, Mircea BLAJIN
Documente privitoare la stăpânirea moșiei Pererâta (Pererita) din ținutul Hotin de la începuturi până la începutul secolului al XIX-lea 48

Cătălin HRIBAN
Movilele medievale de hotar, spații liminale complexe ale teritoriului rural 50

Vlad VORNIC, Sergiu POPOVICI, Sergiu TABUNCIC,
Sergiu MATVEEV, Sergiu HEGHEA
Necropole medievale din spațiul pruto-nistrean (secolele XIV-XVIII). Noi descoperiri arheologice și considerații privind ritul și ritualul funerar 53

Lucian-Remus POP
„Sindromul călărețului" pe câteva schelete din necropola medievală de la Alexandria-*Buzescu 6* (secolele XVI-XVII) 56

Vlad VORNIC, Angela SIMALCSIK, Sergiu TABUNCIC, Sergiu MATVEEV,
Sergiu POPOVICI, Dumitru AVRAM
O necropolă din secolele XVI–XVII descoperită la Goteşti (raionul Cantemir) 58

Manole BRIHUNEȚ
Abordări arheologice, epigrafice și cultural-istorice privind monumentele funerare medievale din Moldova dintre Prut și Nistru 62

Vitalie GUȚU
Casa rurală în ecosistemul mediatic: reprezentări vizuale, identitate locală și strategii de promovare 66